

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Versijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 500 fr. per jaar

Postcheckrekening Nr 3185.22

Beheer en Redactie : Mr. René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen

De verantwoordelijkheid van de openbare besturen voor de wegenis(*)

Er is over het probleem van de verantwoordelijkheid van de Openbare besturen voor de wegen al zeer veel geschreven; en hoe meer men er over leest, hoe meer men moet vaststellen dat begrippen, opvattingen en toepassingen omtrent deze kwestie zeer verward zijn. Het is onze bedoeling in deze bijdrage een poging te doen om wat klaarheid te brengen in dit zeer ingewikkeld en ook zeer delicaat probleem en in opvattingen en discussies die er rond bestaan.

1. Het vraagstuk van de verantwoordelijkheid der openbare besturen voor de wegen is eigenlijk maar een onderdeel van het zo omstreden probleem van de verantwoordelijkheid der openbare besturen in het algemeen. Onder invloed van de Engelse juristen had Montesquieu (1) in Frankrijk in de loop der 18de eeuw de cultus van de onbeperkte staatssoevereiniteit afgekondigd (2). De Staat was almachtig, de Staat was soeverein, de Staat was onschendbaar: al wat de staat besliste en deed was wettig. « Si veut le Roi, si veut la Loi ». Deze theorie had natuurlijk de volstrekte onverantwoordelijkheid van de Staat ten opzichte van de private personen voor gevolg. De techniek die Montesquieu had uitgedacht om dit resultaat praktisch te bewerken was: de scheiding der machten. De staat in de uitoefening van zijn imperium staat vrij en onafhankelijk van iedere andere macht (wetgevende of rechterlijke); er bestaat geen enkele controle van de rechterlijke op de uitvoerende macht.

« Il y a dans chaque Etat trois sortes de pouvoir, zei Montesquieu, la puissance législative, la puissance exécutive des choses qui dépendent du droit des gens, et la puissance exécutive de celles qui dépendent du droit civil » (3).

2. Deze theorie van de scheiding der machten heeft een sterke invloed gehad op de Belgische rechtstructuur. Het principe werd behendig in onze grondwet (artikel 26-29-30) opgenomen en is nadien in de rechtspraak een zeer gemakkelijk hanteerbaar wapen geworden om de burger tegen de immuniteit van de openbare besturen te doen botsen (4). Telkens een particulier zich benadeeld voelde (en het in feite ook was) door een daad van de administratieve overheid, stond hij machteloos: de rechterlijke orde « waste zich

de handen » en verklaarde zich onbevoegd op basis van het heilige principe: scheiding der machten. Het hoeft geen betoog dat zulke toestand dikwijls tot de meest wraakroepende onrechtvaardigheden leidde: een zieke was gehospitaliseerd in de lokalen van de C.C.O. van Gent; hij werd gekwetst zowel tengevolge van het gebrek aan bewaking van de verpleegster als van de afwezigheid van een afsluiting voor het venster. Wanneer hij zich tot de stad Gent wendt om schadevergoeding te bekomen, zal het Hof van Cassatie zeggen (5):

« Les recours de la bienfaisance publique sont un service communal (art. 1 de la loi de 27 novembre 1891 sur le bienfaisance publique), les commissions administratives qui en sont chargées et notamment les commissions des hospices civils qui sont chargées de recevoir et de traiter les malades indigents, ne font qu'exercer une attribution administrative de l'autorité communale; dévolue à celle-ci à titre de fonction publique, le principe constitutionnel de la séparation des pouvoirs administratif et judiciaire défend aux tribunaux la connaissance des constatations relatives aux droits civils des citoyens dès que cette connaissance suppose l'appréciation des actes du pouvoir administratif. Ce principe serait violé si les tribunaux pouvaient décider que dans l'exercice de leur fonction administrative, et notamment au cours du traitement d'un malade hospitalisé, les hospices civils de Gand ont commis une faute, soit directement en s'abstenant de prendre une mesure commandée par la prudence, soit indirectement en choisissant mal un de leurs préposés. »

3. Zowel de rechtsleer als de rechtspraak hebben zich in de tweede helft van de 19e eeuw door de slogan van de scheiding der machten laten beïnvloeden. Te pas en te onpas schermde men met dit wapen en leidde men er gevolgen uit af die er oorspronkelijk zeker niet in bedoeld waren. G. Debeyre die in zijn werk « La responsabilité de la puissance publique en France et en Belgique » (1937) een scherpzinnige ontleding maakte van de rechtstoestand in Frankrijk en in België, trekt in vlamme bewoordingen ten strijde tegen deze methode (6):

« Mais beaucoup d'auteurs ne voient pas le principe de cette façon réaliste, ils l'apprécient comme une sorte de vérité révélée. C'est le cas d'un nombre de publicistes belges qui commencent par se faire une

(*) Rede gehouden op donderdag 10 december 1959 voor de Conferentie van de Jonge Balie te Hasselt.

opinion personnelle sur « la séparation des pouvoirs » ou qui essaient de découvrir la conception des auteurs de leur constitution; ils s'attachent à chaque mot, font une véritable étude exégétique des textes; puis, ayant trouvé — ou ayant cru trouver — la conception des constituants ils s'attacheront à édifier sur ces bases, combien fragiles, tout un ensemble de constructions juridiques. Peu importe le temps où écrivaient ces constituants, peu importe l'évolution des idées ou des mœurs. Et aussi les expériences des peuples voisins. La valeur d'un système juridique ou d'une institution juridique, sera apprécié d'après sa conformité à ce principe. Qu'importe si les administrés sont mal protégés contre l'arbitraire du gouvernement, si l'administration se juge elle-même, si les tribunaux sont craintifs et timorés, si la théorie de la responsabilité manque d'ampleur, d'envolée, ou si elle manque d'unité, de systématisation, qu'importe si l'équité n'est pas satisfaite, pourvu que soit respectée la prétendue conception de la séparation des pouvoirs de 1830 » (7).

4. Het kon niet anders of de rechtspraak en de rechtsleer moesten trachten zich uit deze enge opvatting die tot de meest ongerijmde onrechtvaardigheden leidde, los te rukken.

Er werden dan allerlei theorieën uitgedacht: uiteindelijk meende men de oplossing gevonden te hebben in de splitsing van de juridische persoon van de Staat: er was de Staat handelende als publieke persoon en de Staat handelende als private persoon.

In het eerste geval behield hij zijn imperium en genoot hij van een absolute onverantwoordelijkheid; in het tweede geval was hij onderworpen aan de regels van het gemeen recht (8).

Men vindt deze theorie al terug in de werken van Henrion de Pansey (De l'Autorité judiciaire), Laferrière (Traité de la Juridiction administrative) en Berthélemy (Traité élémentaire de droit administratif) (9).

Handelend als publieke persoon stelde de Staat (of de andere openbare machten) « actes d'autorité » waarvoor aan niemand verantwoording moest afgelegd worden; handelend als « burgerlijk persoon » stelde hij « actes de gestion » of « actes d'exécution » die aan dezelfde regels onderworpen waren als het gemeen recht.

Toegepast op de verantwoordelijkheid van de openbare macht ten opzichte van de wegen, kwam de rechtspraak o.m. tot de volgende uitspraken (10).

« La ville à qui incombe la surveillance et l'entretien des voies publiques à titre de pouvoir, n'est pas responsable civilement d'un accident attribué à un défaut d'entretien des taques d'égout. Elle ne pourrait l'être que si la victime de l'accident établissait l'existence d'un vice de construction résultant de l'emploi de matériaux défectueux ou une autre faute commise dans l'exécution des travaux d'établissement de la voirie (11) (Brussel 5-1-1903).

Une commune n'est pas civilement responsable d'un accident survenu par suite de son incurie dans l'entretien de la voie publique, mais elle répond du dommage résultant d'une faute commise par ses préposés dans l'exécution du travail (12) (Burg. Rechtb. Gent 13-1-1897).

Les usagers de la route n'ont, en principe, aucun lien de nature civile avec la commune qui administre cette route (13) (Cass. 30 maart 1893); mais lorsqu'elle y exécute des travaux, l'administration communale est soumise aux obligations du Code civil (14) (Cass. 14 dec. 1893).

* * *

5. Het hoeft niet gezegd dat het dikwijls zeer moeilijk was in concreto uit te maken wanneer de openbare besturen optraden als draagster van het Imperium of als eenvoudig burgerlijk persoon. De rechtspraak kwam daardoor tot zodanige tegenstrijdigheden op het einde van de negentiende eeuw dat men van een werkelijke chaos kan spreken. Men oordele zelf:

In het Arrest van 1-12-1881 (15) oordeelde het Hof: « La commune agit comme pouvoir public lorsqu'elle veille par des mesures de police, à la sûreté et la commodité du passage dans les voies publiques. Mais l'entretien des voies publiques se rattache à sa personnalité civile; l'obligation d'entretenir sa voirie, dérive, en effet, de ce que la commune est propriétaire du sol sur lequel ces voies sont établies.

L'entretien des voies publiques ne rentre du reste pas par essence dans l'exercice de la puissance publique; il peut être l'oeuvre de personnes privées; la loi du 10 avril 1841 sur les chemins vicinaux, permet même d'imposer l'entretien de ces chemins aux propriétaires riverains. La commune est donc responsable des conséquences dommageables de ses fautes d'omission ou de commission dans l'entretien de sa voirie ».

Maar op 8 november 1894 zal hetzelfde Hof zeggen (16):

« Dans l'entretien de la voirie urbaine, la nature et l'importance des travaux de réfection, doivent varier suivant les ressources financières de chaque commune et il n'appartient qu'aux autorités locales de statuer sur l'opportunité de ces travaux et d'en régler la dépense sous le contrôle de la députation permanente; les tribunaux ne pourraient sans blesser le principe de la séparation des pouvoirs, décider dans quelles mesures l'autorité communale est tenue de pourvoir à la réfection des rues et des places dont elle a la garde et la surveillance, censurer la manière dont elle remplit ce devoir administratif et lui infliger de ce chef des condamnations pécuniaires ».

Op 25 mei 1882 (17) verklaarde het Hof van Cassatie dat de administratie in het onderhoud van de waterwegen, handelde als civiele persoon: 10 jaren later, op 3 maart 1892 (18) bleek het echter dat de Staat, bij het beheer van het publiek domein, meer speciaal van de wegenis, de prerogatieven van zijn souverain gezag uitoefende, en dus binnen de grenzen van zijn imperium handelde.

In zijn werk « La Responsabilité des Pouvoirs Publics devant la doctrine et la jurisprudence belges » (19) geeft Paul Maurice Orban ook het typisch voorbeeld van de verantwoordelijkheid van de stad Antwerpen over de hydraulische hijskranen:

« Je m'en voudrais, excusez le malicieux plaisir que j'en éprouve, de ne pas vous montrer comment la Cour, à quelques années de distance de 1893 à 1900, tranche une même question en deux sens différents, admettant la première fois que la ville d'Anvers est irresponsable, la seconde fois que sa responsabilité ne saurait faire de doute, et ce, sur conclusions chaque fois conformes... et dès lors contradictoires, elles aussi, de M. Mesdagh de ter Kiele, qui occupait alors les hautes fonctions de procureur-général. »

Inderdaad, op 12-1-1893 (20) had het Hof uitgesproken in volgende termen:

« Considérant que la Ville a fait usage de son droit de police en établissant sur les quais des grues hydrauliques et en commissionnant des agents, sous la surveillance desquels se fait le travail de ces engins.

Considérant que par un règlement en date du 5 décembre 1887, la Ville a affecté les grues aux besoins

du commerce et a concédé aux particuliers la faculté d'en faire usage, à charge par eux de recourir au ministère d'agents nommés, ou, tout au moins, agréés par l'administration communale.

Considérant que l'acte qui intervient à cette occasion n'est pas un contrat de louage; qu'il a un caractère administratif et se trouve ainsi soustrait à l'empire du Droit civil et soumis à l'application de règlements particuliers...

Considérant que la ville demanderesse, en organisant le service des grues hydrauliques sur les quais dont l'Etat lui a remis la gestion, et en percevant de ce chef un péage, n'agit pas comme propriétaire ou personne privée, mais qu'elle remplit par délégation une fonction de police qui se rattache à l'exercice de la puissance publique.

Considérant qu'elle n'est pas soumise dans l'accomplissement de cette fonction, à la responsabilité établie par les articles 1382 et 1384 du Code civil. »

En amper 7 jaren later komt de repliek ⁽²¹⁾ (Arrest van 25 mei 1900) :

« Considérant que l'agent préposé à la surveillance agit dans un intérêt de police et participe en cette qualité à l'exercice de l'impérium qui caractérise les actes de l'autorité et qui échappe au contrôle du pouvoir judiciaire.

Considérant que d'après les termes de l'exploit introductif, la faute imputée au préposé de la Ville consisterait à avoir mal exécuté l'ordre de virer vers l'écoutille du navire, le plateau chargé de marchandises; que cet ordre n'est pas relatif à l'administration ou à la police des grues, mais à l'exécution d'une convention par laquelle la Ville a loué un de ses préposés pour participer au chargement;

Considérant que pareille convention réunit tous les éléments d'un véritable contrat privé et que, dans l'exécution d'un contrat de l'espèce, aucun texte de loi n'affranchit l'Etat ou les communes de la responsabilité consacrée par les articles 1382 et 1384 du Code civil. »

Er zijn nog andere « grappige voorbeelden » : de berijder van een paard dat gestruikeld was terwille van de slechte staat van de weg, kreeg schadevergoeding (Cass. 1-12-1881) ⁽²²⁾ maar dit werd hem geweigerd bij arrest van 8 november 1894 ⁽²³⁾. En nochtans werd een jaar te voren de eigenaar van een paard dat op een weg tegen een hoop kiezel struikelde, vergoed (Cass. 14-12-1893) ⁽²⁴⁾. De gemeente is wel verantwoordelijk voor de slechte staat van de weg, zegt het Hof van Cassatie op 30 maart 1893 ⁽²⁵⁾ maar de persoon die op een openbare weg gekwetst wordt door de val van een versleten boom wordt niet vergoed (Cass. 13 april 1899) ⁽²⁶⁾.

6. Het is te begrijpen dat de juristen tegen deze grootste rechtsonzekerheid en willekeur gingen reageren. Wodon in zijn werk « Le Contrôle juridictionnel de l'administration et la responsabilité des services publics en Belgique » ⁽²⁷⁾ schrijft (p. 156) :

« au nom de la logique des principes, on a produit le plus singulier des chaos. Les considérations se multiplient, le sens juridique n'est pas satisfait et proteste contre cette incohérence ».

De aanval was aanvankelijk gericht tegen het beginsel van de splitsing van de Staat in publieke persoon en in private persoon. Leon Duguit, René Marçq, Louis Wodon, François Laurent, M. Beckers, Maurice Vauthier, E. Michoud, waren de voorlopers van een grondige herziening ⁽²⁸⁾. Onder de stimulans van Procureur-Generaal Paul Leclercq waagde de rechtspraak de eerste schuchtere pogingen in een andere

richting. Het arrest van het Hoogste Hof van 5 maart 1917 ⁽²⁹⁾ besliste voor 't eerst zeer duidelijk dat de dualiteit van de Staat — publieke en private persoon — uit den boze was.

« L'Etat souverain et l'Etat personne civile sont une *personnalité unique*, dont ces expressions servent à distinguer les activités diverses ».

7. De rechtbanken en Hoven volgden aarzelend deze nieuwe richting ⁽³⁰⁾. Kwam dan op 5 november 1920 ⁽³¹⁾ het beruchte en wellicht het meest besproken arrest van het Hoogste Hof, het « Flandria » arrest, dat de definitieve doorbraak betekende van de nieuwe richting in het vraagstuk van de verantwoordelijkheid van de Openbare Besturen ten opzichte van de private personen.

Het loont wellicht de moeite de feiten even te omschrijven. Een boom groeide langs een gemeentelijke steenweg, gebied der stad Brugge. Tengevolge van de vetuisteit was deze boom omgevallen en had schade veroorzaakt aan de eigendom van de maatschappij « Flandria ». Deze maatschappij leidde een geding in tegen de stad Brugge voor de gewone burgerlijke rechtbank op basis van de artikelen 1382-1384 van het Burgerlijk Wetboek. In tegenstelling met haar arrest in een identiek geval van 13 april 1899 ⁽³²⁾, verklaarde het Hoogste Hof dat de Burgerlijke Rechtbank wel degelijk bevoegd was terzake. Men heeft nadien zeer dikwijls de draagwijdte van dit arrest ten onrechte uitgebreid. Uit de terminologie van het arrest blijkt dat dit arrest zich enkel heeft willen uitspreken over de *bevoegdheid* van de burgerlijke rechtbanken in zaken waarin private personen bewezen in hun burgerlijke rechten gekrenkt te zijn ⁽³³⁾.

Van groter belang was het advies van Procureur-Generaal Leclercq dat het arrest voorafgaat en dat werkelijk als een monument in de geschiedenis van het Belgisch recht kan beschouwd worden ⁽³⁴⁾. Paul Leclercq heeft met een bewonderenswaardige durf in zijn conclusies het probleem van de verantwoordelijkheid der openbare besturen aangepakt en aldus baanbrekend werk verricht. Zijn redenering en dus ook die van het arrest was de volgende : de Staat (en de openbare besturen) heeft geen macht dan deze die hem door de grondwet is toegewezen (artikel 78). Welnu : niet meer dan een particulier heeft de Staat het recht een burgerlijk recht te krenken. Doet hij het toch, dan begaat hij een fout en is hij op basis van het gemeen recht (artikelen 1382-1384) verantwoordelijk voor de toegebrachte schade. Het arrest zelf zegt dan dat volgens artikel 92 van de Grondwet, alle betwistingen omtrent een burgerlijk recht, behoren tot de bevoegdheid van de gewone rechtbank. Deze wettekst is absoluut en maakt geen onderscheid tussen een eenvoudige burger en de Staat als rechtspersoon. Terzake was de maatschappij « Flandria » gekrenkt in haar burgerlijk recht, nl. haar eigendomsrecht. De stad Brugge had dit recht gekrenkt door een vermolmd boom onder haar bewaking te houden of niet de nodige veiligheidsmaatregelen te treffen : dus was zij verantwoordelijk voor de toegebrachte schade.

8. Drie andere arresten van het Hoogste Hof hebben de nieuwe doorbraak bevestigd (16 december 1920; 14 april 1921; 12 juli 1921) ⁽³⁵⁾.

Volgende beginselen kunnen uit deze vier arresten worden afgeleid :

1) Iedere onwettige daad van de uitvoerende macht, wanneer zij schade veroorzaakt aan personen of aan

goederen, geeft aanleiding tot schadevergoeding op dezelfde basis als zou deze daad gesteld zijn door een particulier (arrest van 5 november 1920; 14 april 1921 en 12 juli 1921).

2) Geen enkele wettekst vestigt het principe van de onverantwoordelijkheid van de administratieve overheid; zelfs wanneer zij optreedt als openbare macht heeft zij niet het recht een burgerlijk recht te krenken (arresten van 14 april en 12 juli 1921).

3) Het grondwettelijke beginsel dat aan de rechterlijke macht verbiedt zich in de bevoegdheden van de uitvoerende macht te mengen is niet geschonden door het feit dat een rechtbank, met het enig doel aan een geding een oplossing volgens het burgerlijk recht te geven, onderzoekt of een bepaalde functionaris in de uitoefening van zijn bevoegdheid, niet de private rechten van een burger heeft gekrenkt (arrest van 14 april 1921).

4) De verantwoordelijkheid van de openbare besturen, ten gevolge van de daad van een orgaan, is *direct* (arrest van 12 juli 1921). Dit is het principe van gans de theorie en de juridische fictie van het orgaan van de openbare macht waarover wij hier niet wensen uit te wijden (36).

9. De nieuwe koers van het Hoogste Hof werd onmiddellijk door praktisch al de beslissingen ten gronde gevolgd (37). Het spreekt echter vanzelf dat het principe van de scheiding der machten zo maar niet kan weggedacht worden. Er moest dus wel rekening mee worden gehouden. Het kwam er dus op aan een oplossing te vinden zodat de nieuwe opvatting over de verantwoordelijkheid der openbare besturen niet als praktisch gevolg zou hebben dat dit principe van de scheiding der machten, volledig zou verkracht worden.

De Procureur-Generaal heeft dat trouwens goed genoeg aangetoond in zijn advies: tenslotte kwam het hierop neer dat de rechterlijke macht in geen geval bevoegd is om *uitspraak te doen over de opportuniteit van een maatregel die door de administratieve overheid was bevolen*.

Om te resumeren kan men de nieuwe opvatting over de verantwoordelijkheid van de openbare besturen ten opzichte van de private personen, als volgt weer-geven:

1) De openbare macht heeft evenmin als een particulier, het recht de burgerlijke belangen der burgers te krenken.

2) Doet zij dat toch, dan stelt zij een onwettige daad, begaat zij dus een fout en moet zij de schade vergoeden die hieruit voortvloeit.

3) De gewone rechtbanken zijn bevoegd om kennis te nemen van deze geschillen.

4) De artikels 1382-1384 B.W. vinden in deze gevallen hun toepassing.

5) De rechterlijke orde is echter niet bevoegd om uitspraak te doen over de opportuniteit van een door de uitvoerende macht bevolen of genomen maatregel (38).

10. Als het waar is dat deze theorie praktisch unaniem door de rechtspraak gevolgd werd, zou het nochtans verkeerd zijn te denken dat al de juristen deze koerswending hebben toegejuicht. In zijn *Mercuriales* van 1 oktober 1921 « *La Compétence des tribunaux et de l'administration* » en van 1 oktober 1923 « *De la responsabilité civile de l'Etat et des administrations publiques du fait des fonctionnaires et des agents* », kant Procureur-Generaal Meyers van het Hof van Beroep te Luik zich heftig tegen de

theorie van de *eenheid* van de juridische persoon van de openbare macht (39). Anderen, zoals M. René Marcq en ook wel De Page (40), vrezen dat de toepassing van de artikelen 1382 en volgende op de verhouding private burger-administratieve overheid, tot vele moeilijkheden aanleiding zal geven (41).

* * *

11. Tot daar de algemene principes over de burgerlijke verantwoordelijkheid. Zoals bij de aanvang werd gezegd is het probleem van de verantwoordelijkheid der openbare besturen voor de wegen slechts een onderdeel hiervan. Het komt er dus op aan te onderzoeken hoe de hoger aangehaalde beginselen op dit onderdeel worden toegepast (42).

Dit onderzoek zal zeer duidelijk aantonen dat de rechtspraak allesbehalve eensluidend is; integendeel, op menigvuldige gebieden heerst de volstrekte verwarring en wordt er met artikelen en wetteksten gegoocheld zonder dat men eigenlijk klaar ziet in de toestand.

Stellen wij opnieuw het probleem: de rechtspraak staat vast om te zeggen dat de artikelen 1382-1384 in bepaalde omstandigheden ook van toepassing zijn op de verhouding: openbare macht-particulier. In verband met de wegens wil dat zeggen, volgens de normale toepassing van de artikelen 1382 en vgl:

1) Dat er een *bepaalde* persoon *schade* moet geleden hebben.

2) Dat die schade te wijten moet zijn aan de staat of de toestand van de weg die hij gebruikt.

3) Dat er iemand — zij het een morele persoon — moet zijn die *verantwoordelijk* is over deze wegen.

4) Dat er een *fout* is begaan die in oorzakelijk verband staat met de schade.

Vergeeten wij niet dat indien de rechtspraak absoluut de artikelen 1382 en volgende wil zien toepassen op de wegens, men dan deze artikelen ook consequent dient toe te passen, t.t.z. overeenkomstig de betekenis die men in het algemeen in het burgerlijk recht aan de verschillende begrippen heeft gegeven. Wanneer men consequent doordenkt zal men aanvoelen dat de toepassing van artikelen 1382 en volgende op de verantwoordelijkheid van de openbare machten voor de wegen dikwijls zeer « gewrongen » of alleszins « vreemd » aandoet. (T.B.P.R. 1952, p. 96.)

12. De eerste twee hierboven aangehaalde principes stellen geen problemen: de schade, hetzij aan goederen (gewoonlijk het voertuig), hetzij aan de persoon (bv. kwetsuren) kan gemakkelijk worden vastgesteld. Dat deze schade te wijten is aan de slechte staat van de weg, of aan de toestand waarin de weg zich bevindt, is natuurlijk een feitenkwestie.

Zeer vele uitspraken hebben aangenomen dat de weggebruiker zelf ook gedeeltelijk of geheel de oorzaak is geweest van de schadelijke gevolgen, nl. door zijn snelheid niet aan te passen aan de plaatselijke toestand of door zijn onvoorzichtigheid. Talrijk zijn dan ook de uitspraken waarin de schadelijdende partij een min of meer groot gedeelte van de verantwoordelijkheid blijft dragen (43).

De twee andere principes stellen zeer delicate vragen die wij zullen trachten te onderzoeken:

1) Wanneer begaat een openbaar bestuur een *fout* ten opzichte van de weggebruiker;

2) Welke openbare macht is in ieder concreet geval *verantwoordelijk*: de Staat, de provincie of de gemeente en waarom?

3) Welk is de basis van die verantwoordelijkheid artikel 1382 B.W. of 1384 al. 1.

13. Het zou ons te ver leiden in dit artikel te onderzoeken wanneer een openbaar bestuur een *fout* begaat in de zin van artikel 1382 en volgende van het Burgerlijk Wetboek. Wij verwijzen hiervoor naar de zeer interessante studie van Mter Dalcq in Les Nouvelles, « Les Causes de Responsabilité », nr. 1317-1348 (44).

Wij trachten te resumeren als volgt: volgens het Belgische Hof van Cassatie bestaat een *fout* in de zin van artikel 1382vv. in de schending van een voorafbestaande verplichting (45). De Jurisprudentie heeft gezocht naar een algemeen criterium en heeft dan gezegd dat een *fout*, de daad of het feit is die niet door een *bonus pater familias*, zou gepleegd of gesteld worden (46). Door de hoger geschetste evolutie van de rechtspraak wordt thans in grote lijnen deze opvatting over de *fout* ook toegepast op de openbare besturen:

« La responsabilité des administrations publiques, zegt Marcq, fondée sur le droit civil, en arrive, a-t-on pu dire, à étendre à la puissance publique la notion civile du „bonus pater familias”; quelque soit le champ ou l'objet de son action, la puissance publique doit agir en bon père de famille » (47).

14. Toegepast op de wegenis menen wij uit de rechtspraak het principe als volgt te kunnen vastleggen: een bepaald openbaar bestuur heeft ten opzichte van een bepaalde weg ingevolge een wettelijke beschikking bepaalde verplichtingen. In het uitvoeren van deze verplichtingen dient zij zich te gedragen als een « *bonus pater familias* ». Doet zij dat niet dan begaat zij een *fout*. Is deze *fout* oorzaak van schade, dan moet zij vergoeden. Het is duidelijk dat er boven de bepaalde verplichtingen die vastgelegd zijn in wettelijke voorschriften, ook nog de algemene verplichting is, die ook de openbare machten bindt, nl. de algemene regels van voorzichtigheid te eerbiedigen.

Deze algemene principes, gecombineerd met de grondwettelijke regel van de scheiding der machten hebben de rechtspraak er toe geleid inzake wegenis de verantwoordelijkheid van de openbare besturen te formuleren:

« L'Administration décide „souverainement” dans quel état doit se trouver la voirie (scheiding der machten) (48). C'est à condition cependant de ne pas tromper la légitime confiance des usagers. Si cette condition n'est pas remplie, l'acte de décision, qui ne relève donc plus d'une appréciation entièrement souveraine, pourra être constitutif de faute aquilienne » (houding van een *bonus pater familias*) (49).

Of in andere bewoordingen uitgedrukt (50):

1) De openbare besturen hebben de verplichting te zorgen voor het onderhoud van de wegenis, in de staat waarin zij beslist hebben dat zij zou zijn. Zij beslissen vrij en onafhankelijk hierover (51) (= opportuniteit van de beslissing — scheiding der machten).

2) De administratieve overheden mogen de weggebruiker niet in de *valse* veronderstelling laten dat de wegen zich werkelijk in deze staat bevinden. De weggebruiker heeft het *recht* te geloven dat de weg zich werkelijk bevindt in de staat zoals hij gedecreteerd werd. (Sic nota H. Dalcq onder Trib. Civ. Bruxelles 28-3-1959, R.G.A.R. 1959, nr. 6358).

3) Is dat niet het geval, wordt de weggebruiker in zijn rechtmatig vertrouwen bedrogen, dan heeft de betrokken openbare overheid een *fout begaan*. Zij is verantwoordelijk hiervoor op basis van artikel 1382vv. van het Burgerlijk Wetboek (krenking van een burgerlijk recht: integriteit van persoon of eigendom). De burgerlijke rechtbank is bevoegd om hierover uit te spreken (52).

* * *

15. Thans stellen wij de vraag: *welke openbare macht is in ieder concreet geval verantwoordelijk voor schade die haar oorzaak vindt in de toestand van de wegenis*. M.a.w. waar vindt men de wettelijke voorschriften terug die ons toelaten uit te maken of het de Staat, de provincie of de gemeente of een andere instantie is die voor een bepaalde weg verantwoordelijk is. Op zoek naar de debiteur van de herstelling van de aangebrachte schade heeft het Hof van Cassatie door het arrest van 20 december 1951 een belangrijke betwisting opgelost. Lange tijd werd immers voorgehouden dat de machten die een openbaar bestuur over een bepaalde weg had, enkel *bevoegdheden* verleende zonder verplichtingen op te leggen. Het gemeld arrest heeft deze discussie definitief beslecht door te zeggen: *que tous pouvoirs conférés à des administrations publiques entraînent des obligations corrélatives* » (53).

Het zal dus volstaan na te gaan welke instantie volgens de wet bevoegd is om te waken over het onderhoud en de veiligheid van een bepaalde weg, om meteen er kunnen uit af te leiden dat dezelfde instantie er ook *verantwoordelijk* voor is. Deze instanties zijn de Staat, de Provincie en de Gemeente. Ieder van deze drie staat in voor een bepaald gedeelte van het wegennet zoals administratief is vastgelegd.

Administratief gezien wordt de wegenis verdeeld in:

— grote wegenis: t.t.z. de nationale en provinciale wegen, de openbare spoorwegen en de waterwegen.

— de stedelijke wegenis: « *comprenant toutes les voies publiques ou privées des villes et celles incluses dans le territoire ou dans la partie du territoire des communes placées par arrêté royal sous le régime urbain en vertu des lois du 1 février 1844, 15 août 1897, 28 mai 1914 et 9 août 1948, voies publiques dont il faut évidemment retrancher toutes les routes de grande voirie* » (54).

— buurtwegenis: bevattende al de wegen die de openbare wegen verbinden en die niet behoren tot een van de twee vorige categorieën.

De grote wegenis wordt beheerd door de Staat (55) (keizerlijk decreet van 16 december 1811 en de Koninklijke Besluiten van 25 juli 1816, 17 december 1819 en 13 maart 1821 en de provinciale wet van 30 april 1836, art. 78, gewijzigd door de wet van 9 augustus 1948 art. 1).

De stedelijke wegenis wordt beheerd door de steden en de gemeenten die als stedelijke agglomeratie zijn geklasseerd (56) (wet van 1 februari 1844, gewijzigd door de wet van 15 augustus 1897, 28 mei 1914 en 9 augustus 1948).

De buurtwegenis wordt naargelang de omstandigheden beheerd door de gemeente of de provincie (57) (wet van 10 april 1841, art. 132-136 van de gemeentewet, art. 79 van de provinciewet, art. 24 van de wet van 19 april 1941) (58).

In principe heeft ieder der openbare besturen een bevoegdheid tot *onderhoud* en *bewaking* over dat gedeelte van de weg dat haar is toevertrouwd.

« *Corrélativement à ce pouvoir pèse sur les autorités administratives l'obligation d'entretenir et de surveiller cette voirie*. Cette responsabilité pèsera sur le pouvoir qui gère la voirie dont une défectuosité a été la cause fautive d'un dommage » (59).

De schadelijgende en rechtzoekende burger zal dus in ieder concreet geval, alvorens een actie in te stellen, nauwkeurig onderzoeken op welke soort weg het ongeval zich voordoet en wie er het beheer over heeft en dienvolgens er verantwoordelijk voor is.

Het resultaat van dit onderzoek zal er meteen toe leiden dat de rechtzoekende partij «veiligheidshalve» niet meer *alle* openbare besturen zal dagvaarden «om zeker de goede» te hebben.

Buiten de hierboven aangehaalde bevoegdheden en verplichtingen die aan de verschillende instanties toebehoren, is er echter nog een zeer speciale verplichting, nl. deze die ingevolge het decreet van 14 december 1789 art. 50, en het decreet van 16-24 augustus 1790 op de rechterlijke organisatie titel XI art. 3, valt op de gemeente. Deze decreten leggen zeer speciale verplichtingen op aan de burgemeester en de gemeenten ten overstaan van de veiligheid op de weg waarop wij hierna zullen terugkomen.

* * *

Verantwoordelijkheid van de Openbare Besturen op basis van artikel 1382 of 1384 al. 1.

16. Wij willen thans even het probleem onderzoeken op welke basis de openbare besturen uiteindelijk verantwoordelijk zijn. Is het de eenvoudige toepassing van artikel 1382 of speelt artikel 1384 al. 1 ook een rol. Het is vooral op dit terrein dat de grootste verwarring heerst in de rechtspraak.

Dat artikel 1382 B.W.B. in het stelsel van de Belgische rechtsleer en rechtspraak na 1920 van toepassing is op de verantwoordelijkheid voor de wegnis, is duidelijk. Maar of ook 1384 al. 1 — de verantwoordelijkheid van de bewaker van de zaak — op de wegnis van toepassing is? Het belang van deze vraag kan nochtans niet onderschat worden. Niet alleen staan wij hier juridisch voor twee verschillende vorderingen met een verschillende causa en kan men zo maar niet ongestraft van het ene artikel naar het andere overspringen, maar ook is de fout — die als essentieel element voor beide artikels vereist blijft — verschillend. In artikel 1382 is de fout altijd persoonlijk en rechtstreeks, terwijl in artikel 1384 de fout slechts onrechtstreeks is.

«Les responsabilités complexes (1384) demeurent, toutes, à base de faute personnelle. Mais cette faute n'est que médiate. Dans la responsabilité de droit commun, c'est le fait personnel de l'homme qui crée directement le dommage; dans les responsabilités complexes, c'est autrui, ou une chose, qui joue ce rôle» (61).

Maar vooral van belang is het bewijsregime dat sterk verschillend is naargelang men artikel 1382 of 1384 al. 1 inroept. In het eerste geval (1382) is het altijd de eiser die het bewijs van de fout van de verantwoordelijke persoon dient te leveren, terwijl in het tweede geval het zal volstaan dat de eiser het bewijs levert van het gebrek in de zaak, opdat bij schade door dit gebrek, de bewaker door een vermoeden juris et de jure verantwoordelijk wordt geacht.

Het spreekt vanzelf dat in de praktijk de voorzichtige rechtzoeker in zijn vordering de twee rechtsgronden zal voorzien, zo hij meent dat naast het algemeen regime van artikel 1382 ook nog het speciaal regime van 1384 al. 1 kan ingeroepen worden (62).

17. Onderzoeken wij thans achtereenvolgens in welke mate deze beide artikelen door de rechtspraak worden ingeroepen.

A. Toepassing van artikel 1382 B.W.B.

Er is een ganse serie rechtspraak die uitdrukkelijk melding maakt van artikel 1382 B.W.B. (63).

Nu eens wordt gezegd dat de betrokken bestuurlijke instantie verantwoordelijk is omdat zij haar verplichtingen van onderhoud en bewaking niet heeft volbracht,

dan weer zegt men dat zij de weggebruiker in een vals vertrouwen over de toestand van de weg heeft gelaten. Zeer dikwijls wordt voor wat de gemeente betreft, verwezen naar de decreten van 1789-1790 waarop wij hierna zullen terugkomen.

18. In een nota onder het arrest van het Hof van Cassatie van 20-12-1951, verschenen in de *Revue Critique de Jurisprudence Belge* 1953 (64), heeft Prof. Dor een zeer interessante ontleding gemaakt van de verschillende fouten die een openbaar bestuur in verband met de toestand der wegen zoal kan maken. Deze fouten, we weten het, zijn correlatief met de verplichtingen die een bepaalde instantie ten opzichte van een bepaalde weg en van de weggebruiker heeft, (zie hierboven: tekortkoming aan voorafbestaande verplichting).

1) Daar is eerst de algemene verplichting waaraan de openbare machten zowel als de particulieren verbonden zijn, nl.: de eerbied voor de rechten van een ander, terzake het recht op de integriteit van de persoon en het patrimonium van de weggebruiker. Er is geen enkel wet die de openbare macht hiervan ontslaat (65).

«L'existence de cette obligation a, zegt Prof. Dor, selon la jurisprudence, cette portée pratique que les pouvoirs publics sont tenus d'établir et d'entretenir les voies publiques de manière telle que celles-ci n'exposent pas, par leur état, les usagers à des dangers qu'ils ne peuvent prévoir et contre lesquels ils ne peuvent, par conséquent, se prémunir. En livrant une voie de communication: route, canal, ouvrage d'art, etc., à la circulation, l'autorité invite le public à s'en servir. Si la voie ainsi offerte présente des vices cachés, si son état réel ne répond pas à sa situation apparente, l'administration donne aux usagers le fondement d'une fausse confiance qui, si elle est pour ceux-ci la source d'un préjudice, engendre la responsabilité de celle-ci» (66).

Men zou dus op basis van deze redenering, zonder een andere wettekst in te roepen, een actie tegen de verantwoordelijke instantie kunnen instellen. Het feit dat de weg niet aan zijn uitwendige staat van openbare weg voldoet, kan afhangen van veel factoren: aanwezigheid van gaten en putten, aanwezigheid van vreemde voorwerpen en hindernissen, plotseling ophouden van de weg zonder signalisatie, enz. (67).

19. 2) De schadelijgende weggebruiker zou ook kunnen verwijzen naar bepaalde wetteksten die aan deze of gene instantie de *verplichting* opleggen de wegen die onder haar verantwoordelijkheid vallen, te onderhouden. Een schuldige verwaarlozing van deze wettelijke verplichting zou dan een inbreuk uitmaken op artikel 1382 (68) (decreet 16 december 1811, artikel 69, 6 van de provinciale wet, artikel 131, 19 van de gemeentewet, artikel 16 van de wet van 10 april 1941, enz.).

20. 3) Daarenboven zou de schadelijgende weggebruiker ook kunnen inroepen dat de administratie haar eigen beslissing niet of niet goed heeft uitgevoerd. Indien het waar is dat de administratie souverain de staat van de weg bepaalt, en de weggebruiker niet het recht heeft te eisen dat deze weg zou gebetonneerd of geasfalteerd of verlicht zijn, dan heeft hij in ieder geval toch het recht te eisen dat de weg

werkelijk in de staat zou zijn zoals de administratie beslist heeft (69).

Men mag trouwens het principe dat de openbare macht souverain beslist over de staat van de weg niet te absoluut opvatten. Want dat zou tot deze ongegründheid leiden dat de administratie aan iedere verantwoordelijkheid zou ontsnappen door eenvoudig te beslissen dat iedere weg zich in de staat moet bevinden zoals hij zich in werkelijkheid bevindt (70). Hetgeen G. De Beyre in zijn hoger geciteerd werk niet zonder enige ironie doet zeggen over het Belgisch stelsel van de verantwoordelijkheid der openbare machten (71):

« Une commune peut donc désirer qu'un chemin soit rempli d'excavations, qu'il soit construit « en escalier »; mais peut-elle décider qu'une route s'effondrera sous les roues des véhicules? La ville de Bruxelles ne l'avait pas fait. Ce fut son erreur. C'est à de semblables conclusions que conduit pareille jurisprudence. »

Onze Belgische hoven en rechtbanken hebben nochtans over 't algemeen deze aantijging niet verdiend, vermits zeer dikwijls, ondanks het « heilig » principe van de scheiding der machten, de openbare besturen verantwoordelijk werden verklaard voor ongevallen op de weg ook al moest de rechter in zekere mate uitspraak doen over de natuur en de omvang van de door de overheid getroffen maatregel:

« La commune, zegt het Hoogste Hof, peut être responsable des dégradations causées à des propriétés voisines par un défaut d'entretien d'un chemin vicinal, bien que l'autorité communale compétente ait décidé de laisser le chemin dans l'état défectueux où il se trouve » (72).

21. Kan de rechter de bestuurlijke overheid niet verplichten een bepaalde maatregel te treffen voor het onderhoud of het herstellen van de openbare wegen, dan kan hij in ieder geval deze veroordelen tot betaling ener schadevergoeding, wanneer door haar schuldige nalatigheid de brave burger schade heeft geleden. Er is wel eens beweerd dat men de openbare macht niet kan veroordelen wanneer zij enkel passief was gebleven. De meeste rechtspraak neemt echter terecht aan dat ook de administratie verantwoordelijk is voor de « culpa in omittendo ». De openbare besturen hebben de *plicht* te handelen:

« L'abstention dans l'action constitue donc une faute aquilienne dans tous les cas où l'auteur du dommage avait l'obligation conventionnelle, légale ou d'usage d'agir » (73).

En J. A. Putzeys schrijft (74):

« La loi impose à l'administration une obligation. L'Administration doit agir et réaliser le but de la loi. Son omission est coupable et si, par la mise en oeuvre de moyens insuffisants, elle occasionne un dommage, elle en sera tenue pour responsable » (75).

22. Wat in ieder geval vaststaat is dat het systeem van de Belgische rechtspraak aan de schadelijgende weggebruiker zeer brede mogelijkheden biedt om beroep te doen op artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek om « recht » te verkrijgen. Wij vonden slechts twee uitspraken terug waarin gezegd werd dat niet 1382 maar wel 1384 al. 1 van toepassing is: een vonnis van het Vrederecht van Diest, d.d. 21-10-1953, en dan een arrest van het Hof van Beroep van Brussel, d.d. 1 maart 1955 (76) dat zeer eigenaardig motiveert als volgt:

« Attendu qu'après avoir, à bon droit décidé qu'il était incompétent pour statuer dans les actions de l'intimité en tant qu'elles étaient basées sur l'art. 1382 du Code civil, le premier juge a, à tort, accueilli

la seconde action en tant que basée sur l'article 1384 du même Code ».

Dit laatste arrest wordt echter o.i. terecht gecriticeerd door Mter C. Cambier (77).

B. Toepassing van artikel 1384 al. 1.

23. De vraag kan gesteld worden in hoever ook artikel 1384 al. 1 nl. de verantwoordelijkheid van de bewaker van de zaak, in aangelegenheden van wegens, zijn toepassing vindt. Zeer talrijk zijn inderdaad ook de uitspraken die de betrokken administratieve instantie verantwoordelijk verklaren voor een gebrek in de weg op basis van artikel 1384 al. 1 (78).

Het systeem van de Belgische rechtspraak over de verantwoordelijkheid voor zaken die men onder zijn bewaking heeft, is voldoende bekend. De fout van iemand die bewaker is van een zaak bestaat er in een gebrekkige zaak onder zijn bewaking te houden.

« La faute du gardien génératrice de sa responsabilité consiste à avoir sous sa garde une chose affectée d'un vice ». (Cass. 25 maart 1943) (79).

Het zal volstaan dat de schadelijgende partij het bewijs levert van het gebrek van de zaak en het oorzakelijk verband tussen het gebrek en de schade opdat een vermoeden juris et de jure van fout in hoofde van de bewaker zal ontstaan. Deze kan zich enkel van zijn verantwoordelijkheid ontlasten door het bewijs te leveren van overmacht of fout van derden (80).

Is dit stelsel toe te passen op de verantwoordelijkheid over de wegens?

24. 1) Het is nu wel een uitgemaakte zaak dat artikel 1384 al. 1 van toepassing is op roerende zowel als op onroerende zaken. De term « zaak » (choses) is zo algemeen dat beide categorieën erin vervat liggen (81). Sommigen hebben wel geargeld dit artikel te doen toepassen op gronden of terreinen (82), maar de uitspraken zijn talrijk genoeg om ons toe te laten te zeggen dat de rechtspraak hierover gevestigd is (83), zodat wat dit punt betreft, artikel 1384 al. 1 op de wegens alleszins van toepassing is.

25. 2) Wanneer is er een gebrek aan de wegens? In rechtsleer en rechtspraak werd dikwijls gepoogd een bepaling te geven van hetgeen dient verstaan door *gebrek van de zaak* (84). Laten wij met Van Rijn (85) aannemen dat een zaak gebrekkig is « toutes les fois qu'elle présente une caractéristique anormale susceptible de causer un dommage ». Het is trouwens deze zeer brede bepaling die door het Hof van Cassatie (86) ongeveer is overgenomen toen het gebrek bepaald werd als zijnde « une disposition de nature à causer un dommage aux tiers » daardoor natuurlijk bedoelend « une disposition anormale » (87). Intussen is ook uitgemaakt dat het geen belang heeft te onderzoeken welke de *oorzaak* is geweest van het gebrek, of het gebrek zichtbaar was of niet, bekend of niet bekend aan de bewaker (88), intrinsiek aan de zaak verbonden of niet (89). In die orde van gedachten moet men zeker aanvaarden dat een abnormaliteit in of op de weg (of de slechte staat van de weg) een *gebrek in de zaak* is (90).

Wil men dan logisch verder redeneren dan zou het volstaan dat de schadelijgende partij eenvoudig het bewijs levert van dit gebrek en het oorzakelijk verband met de schade, opdat de betrokken instantie die als bewaker zou worden aangeduid, verantwoordelijk zou zijn voor de toegebrachte schade. Het zou dan niet het minste belang hebben of deze instantie dit gebrek kende of niet.

De rechtspraak heeft het echter niet aangedurfd deze beginselen zo consequent toe te passen op gebied van wegenis. Men heeft aangevoeld dat zulke toepassing een zeer gevaarlijke aanval zou betekenen op het beginsel van de scheiding der machten en met allerlei « kunstgrepen » heeft men zich aan het principe van artikel 1384 al. 1 gehouden maar dan op zulke wijze dat er in feite niet veel van overbleef.

Het Hof van Beroep van Brussel ⁽⁹¹⁾ meende (1-3-1955) :

« Attendu que le premier juge a perdu de vue que ne peut être invoqué comme vice de la chose ce qui n'est qu'une caractéristique, même paraissant anormale, de cette chose, dès lors que cette caractéristique a été spécialement voulue et décrétée par les pouvoirs publics ⁽⁹²⁾ ».

Is dat niet zoveel als zeggen dat een gebrek geen gebrek is als de administratieve overheid gezegd heeft dat het geen gebrek is ?

In andere gevallen zocht men zijn heil in de eis « qu'il existait un défaut gravement anormal de la voirie » ⁽⁹¹⁾.

Het Hof van Cassatie heeft bij ons weten ook deze kwestie nog niet definitief beslecht.

Bij een arrest van 19 april 1934 werd de stad Brussel verantwoordelijk verklaard voor een ongeval op de weg, maar het Hof van Cassatie heeft de toepassing van 1384 al. 1 ontweken door te zeggen dat in ieder geval de fout bewezen is in hoofde van deze Stad, zodat alleszins 1382 van toepassing was ⁽⁹⁴⁾.

Dat is trouwens de algemene strekking van de rechtspraak : men zegt dat artikel 1384 al. 1 van toepassing is maar men voegt er bij dat moet bewezen worden dat de weg zich niet bevindt in de toestand zoals hij gedecreteerd werd of dat de openbare macht het gewettigd vertrouwen van de weggebruiker heeft bedrogen ⁽⁹⁵⁾.

Terecht schrijft Mter Dalcq dan ook in « Les Nouvelles » ⁽⁹⁶⁾ :

« N'est-ce pas dire ouvertement que l'article 1384 al. 1 ne s'applique en l'espèce que si une faute est prouvée à charge de l'Etat, ce qui ramène la portée de cette disposition à celle des articles 1382 et 1383 puisqu'il n'existe plus alors de présomption de faute qui allège la charge de la preuve pour la victime ».

26. 3) We vragen ons trouwens af of, ondanks een uitgebreide rechtspraak, artikel 1384 al. 1 terzake wel van toepassing is en wel om een andere reden, nl. of men kan zeggen dat de administratieve overheid de *bewaker* van de zaak (weg) is in de zin zoals dat in ons rechtstelsel wordt opgevat. Het is hier zeker niet de plaats om een ontleding te maken van het begrip « bewaker van de zaak » ⁽⁹⁷⁾.

Laten wij aannemen dat het Hof van Cassatie op 6-2-1958 zo ongeveer de bepaling heeft gegeven van de notie « bewaking » : « La garde c'est le pouvoir d'usage, de direction et de contrôle ». Kan men deze notie wel toepassen op de juridische verhouding van de openbare besturen ten opzichte van de wegen ?

Het feit van eigenaar te zijn van de wegen leidt niet automatisch tot bewaking ervan : in onze rechtsopvatting zijn de begrippen eigenaar en bewaking totaal onafhankelijk ⁽⁹⁸⁾. Het lijkt o.i. geen twijfel dat de betrokken administratieve instanties een zeker recht van toezicht en controle over hun respectievelijke wegen hebben. Maar *gebruiken* zij ook wel de wegen voor zichzelf ?

Wij menen inderdaad in de opvatting van ons hoogste Hof altijd — explicite of impliciet — de idee

van een zeker *gebruik, of interesse of voordeel* voor zich zelf, terug te vinden ⁽⁹⁹⁾.

27. Welnu : de publieke machten gebruiken o.i. nooit iets voor zich zelf : het zijn eerder instellingen die ten dienste staan van de gemeenschap en van de enkeling : zij bestaan om te zorgen voor het algemeen welzijn der burgers. Zeker spreekt de wet dikwijls van « surveillance » en van « garde ». Maar kan men zeggen dat de bewaking die de publieke machten over hun wegen uitoefenen, dezelfde burger-rechterlijke betekenis heeft als in artikel 1384 al. 1 ? Wij durven het betwijfelen ! Wij kunnen ons in ieder geval niet van de indruk ontdoen dat men een « kunstgreep » moet aanwenden om artikel 1384 al. 1 in de opvatting van ons burgerlijk recht toe te passen op de administratieve overheden als « bewakers » van de openbare wegen.

28. Wat er ook van zij : de rechtspraak is vrij eensluidend om te zeggen dat artikel 1384 al. 1 van toepassing is op de openbare wegen zodat wij ons « voorlopig » noodgedwongen hierbij moeten neerleggen. Wanneer het er op aankomt de redenen op te geven waarom een bepaalde instantie de bewaker is van de zaak dan komt men tot een weinig aantrekkelijke verscheidenheid. Nu eens zegt men dat de openbare overheid de juridische bewaking heeft omdat zij de openbare weg heeft *gecreëerd*, dan weer omdat zij de *last van onderhoud erover heeft*, of omdat zij er het *toezicht* over uitoefent. Een aantal beslissingen houden ook voor dat speciaal de *gemeente* de bewaker van de wegen is en wel ingevolge de decreten van 1789 en 1790, welke wij hieronder onderzoeken ⁽¹⁰⁰⁾. Deze laatste thesis schijnt ons alleszins verkeerd te zijn, zoals herhaaldelijk werd bevestigd in de rechtspraak ⁽¹⁰¹⁾ :

« Ce n'est cependant pas le cas, deux textes mettant à charge des communes et du bourgmestre des obligations particulières qui se superposent à celles du pouvoir qui a la gestion de la voirie litigieuse et qui sont totalement indépendantes de toute notion de garde de cette voirie (Dér. 14 déc. 1789 art. 50; décr. 16-24 août 1790 sur l'organisation judiciaire, titre XI art. 3, 1°) » ⁽¹⁰²⁾.

* * *

29. Nadat wij onderzocht hebben welke de verantwoordelijkheid is van de Staat, de Provincie en de Gemeente, ten opzichte van de wegen die tot hun respectievelijk administratief domein behoren, moeten wij thans nog onderzoeken welke de speciale verantwoordelijkheid is van de *gemeente* ten opzichte van de wegenis. De bron van deze verantwoordelijkheid is gelegen in de decreten van 14 december 1789 en van 16-24 augustus 1790.

Artikel 50 van het decreet van 14 december 1789 zegt :

« Les fonctions propres au pouvoir municipal, sous la surveillance et l'inspection des assemblées administratives, sont : de régir les biens et revenus communs des villes, bourgs, paroisses et communautés; de régler et d'acquitter celles des dépenses locales qui doivent être payées des deniers communs; de diriger et faire exécuter les travaux publics qui sont à la charge de la communauté; d'administrer les établissements qui appartiennent à la commune, qui sont entretenus de ses deniers, ou qui sont particulièrement destinés à l'usage des citoyens dont elle est composée; de faire jouir les habitants des avantages d'une bonne police, notamment de la propreté,

de la salubrité, de la sécurité et de la tranquillité dans les rues, lieux et édifices publics.»

Anderzijds bevat artikel 3, 1° van titel XI het decreet van 16-24 augustus 1790 :

« Les objets de police confiés à la vigilance et à l'autorité des corps municipaux sont :

1) Tout ce qui intéresse la sûreté et la commodité du passage dans les rues, quais, places et voies publiques; ce qui comprend le nettoyage, l'illumination, l'enlèvement des encombrements, la démolition ou la réparation des bâtiments menaçant ruine, l'interdiction de rien exposer aux fenêtres ou autres parties des bâtiments qui puisse nuire par sa chute, et celle de rien jeter qui puisse blesser ou endommager les passants, ou causer des exhalaisons nuisibles ».

30. Het is wel eigenaardig dat deze wetteksten, die in feite behoren tot de organisatie van de administratie en de rechterlijke inrichtingen, de tijden getoetst hebben (103), en heden ten dage nog de basis vormen van een zeer zware en uitgebreide verantwoordelijkheid van de gemeentebestuur.

Zoals reeds in 't begin van dit artikel werd gezegd, heeft het Hof van Cassatie thans definitief beslist dat ook voor wat de attributies betreft voortvloeiende uit de decreten van 1789 en 1790, de gemeente even zoveel *verplichtingen* heeft gekregen (104). Het schuldig tekortkomen aan deze wettelijke verplichting, zal de gemeente dan ook verantwoordelijk stellen op basis van artikel 1382-1383 voor de schadelijke gevolgen eruit voortvloeiend (105). Zoals reeds hoger gezegd werd kan men niet volhouden dat deze decreten aan de gemeente, de juridische bewaking geeft over alle wegen en is dus artikel 1384 al. 1 niet van toepassing ingevolge deze decreten.

31. Waarin bestaan de verplichtingen die uit de gemelde decreten voor de gemeente voortvloeien? Het is de verplichting om voor alles de *veiligheid der weggebruikers te verzekeren* tegen de gevaren waaraan het gebruik van de openbare weg hen blootstelt (106). Geen sprake dus hier van een verplichting om de openbare weg te onderhouden en te herstellen, maar wel van een speciale verplichting die alleen op de gemeente valt om alle maatregelen te treffen die vereist zijn om de veiligheid van de weggebruiker te verzekeren. Dat zal er vooral in bestaan de weggebruikers te verwittigen van de aanwezigheid van enig gevaar bij middel van aangepaste signalen (107), of de maatregelen te treffen dat deze geen onvoorziene hindernis ontmoeten (108) (bv. een omgevallen boom) (109), te beletten dat zij in een put of uitholling zouden terecht komen door het aanbrengen van afsluitingen of signalisaties enz. (110) ?

Het is dus een speciale en afzonderlijke verplichting die op de gemeente berust en die in zeer vele gevallen naast de gewone verplichting van een beherende bestuurlijke macht, zal bestaan. Gaat het om een weg die behoort tot het gemeentelijk domein, dan zal de gemeente dus op een dubbele basis kunnen aangesproken worden. Gaat het om een weg die onder het beheer staat van de Staat of de Provincie, dan zal de weggebruiker moeten onderzoeken om hij niet de Staat of de Provincie en de Gemeente kan aanspreken. Er is dan ook een ganse reeks rechtspraak die de twee instanties verantwoordelijk verklaart voor de schadelijke gevolgen van de toestand of staat van een weg (111).

Wanneer twee verschillende instanties verantwoordelijk verklaard worden, dan moet o.i. een veroordeling niet solidairlijk maar wel « in solidum » volgen

vermits deze veroordeling als causa twee totaal verschillende fouten inhoudt (112).

32. Moet de gemeente er voor instaan dat de veiligheid der weggebruikers *ten allen prijze verzekerd is* ? M.a.w. is de verplichting van de gemeente, voortvloeiende uit de decreten van 1789 en 1790 een « obligation de résultat », of is het een « obligation de moyen » ? Prof. Dor meent in zijn nota onder het arrest van het Hof van Cassatie van 20-12-1951 (113) dat het een « obligation de moyen » is :

« Ajoutons, pour terminer, zegt de schrijver, que l'obligation de la commune est une obligation de moyen et non une obligation de résultat. En effet, selon les termes du décret de 1790, il lui incombe de « veiller » à la sécurité des usagers. Ce qui est exigé d'elle, c'est de faire preuve de diligence, de vigilance dans ce domaine. Ceci a pour conséquence qu'il sera éventuellement tenu compte, pour apprécier la responsabilité de la commune, de la possibilité qu'elle avait de prévoir le danger et du moyen qu'elle avait d'y parer ».

In zijn kritiek op het arrest van het Hof van Cassatie van 17-12-1953 (114), houdt Mr. Jacques A. Putzeys er blijkbaar een andere mening op na wanneer hij schrijft :

« Tout en reconnaissant le caractère imparfait de cette définition de la responsabilité, nous pourrions dire que l'obligation légale qui repose sur l'Administration est une obligation de *résultat* et non une obligation de *moyen* ».

In de rechtspraak die wij hebben teruggevonden, menen wij echter dat de opvatting van Prof. Dor primeert en dat men van de gemeentelijke overheden niet vereist dat zij in alle omstandigheden en op alle plaatsen de veiligheid der weggebruikers moet verzekeren (115). Het zal volstaan dat de gemeente de normale vlijt van een « bonus pater familias » betoont. Zij is slechts verantwoordelijk voor abnormale gebreken in de weg.

« L'obligation qui incombe à l'autorité communale de veiller à la sécurité des passagers sur les routes n'est pas absolue. Elle doit s'entendre raisonnablement selon les cas particuliers qui sont soumis à l'appréciation des tribunaux » (116).

33. Het belang van de decreten van 1789 en 1790 ligt echter niet zozeer in de inhoud van deze verplichting als wel in de territorialiteit ervan. Inderdaad, krachtens deze decreten is de gemeente niet alleen verplicht te waken over de veiligheid der weggebruikers op de wegen die tot haar domein behoren, maar wel *op alle wegen* die de gemeente doorkruisen, ongeacht tot wiens domein ze behoren (117). Wanneer wij zeggen « tot alle publieke wegen » dat bedoelen wij daarmee « publieke weg » in de zin van de wegcode, t.z. al deze wegen die openstaan voor het openbaar verkeer, zonder rekening te houden met de eigendom van de weg (118).

« Les termes de voie publique, lezen wij bij Mr. M. Quintin, employés dans le règlement général sur la police de la circulation routière constituent une notion de police que l'on retrouve d'ailleurs dans le décret du 16-24 août 1790 ». (119)

34. Bovendien wil dit zeggen dat de gemeente verantwoordelijk is voor de veiligheid van de weggebruiker op *gans de breedte* van de openbare wegen (120). Zo zijn er verschillende vonnissen die de gemeente verantwoordelijk verklaren voor de slechte staat van een trottoir ook al is deze trottoir eigendom van private

eigenaars, juist omdat in feite deze trottoirs geïncorporeerd zijn in de openbare weg en door het publiek gebruikt worden (121).

Zelfs wanneer een bepaalde gemeente door middel van een gemeentelijke verordening de eigenaars zou verplicht hebben te zorgen voor het onderhoud van de trottoir, wordt de gemeente niettemin verantwoordelijk verklaard voor ongevallen die te wijten zijn aan de abnormale slechte staat van de trottoir. De eigenaar werd wel eens medeverantwoordelijk verklaard (122), maar meestal werd beslist dat de verplichting tot onderhoud die aan de eigenaar werd opgelegd een zuiver fiscale verplichting was die geen enkel gevolg had op burgerlijk gebied. Uitdrukkelijk werd gezegd dat de eigenaar van de trottoir niet meer de juridische bewaking had over zijn eigendom en dus niet verantwoordelijk was; zelfs dat hij niet de verplichting had de gemeente te verwittigen van de slechte toestand waarin de trottoir zich bevond (123).

35. In dezelfde orde van zaken dient o.i. gezegd dat de private personen die eigenaar zijn van de assiette van wegen die open staan voor het publiek geen enkel verantwoordelijkheid dragen ten opzichte van de weggebruiker.

Het gebeurt inderdaad dikwijls dat bepaalde groot-industrieën woonwijken aanleggen rondom hun bedrijf en doorheen deze wijken wegen aanleggen die dan in verbinding staan met andere openbare wegen. Het is zeker dat de eigenaar ten opzichte van zijn privaat bezit geen enkele speciale verplichting tot onderhoud heeft (124), zodat hij aan geen enkele verplichting te kort komt of een fout begaat wanneer hij de wegen die hem toebehoren, maar die niettemin openbare wegen zijn, zou laten liggen in de staat waarin ze zich bevinden. Door het feit van een bepaalde weg open te stellen voor het publiek ontsnapt deze eigendom als 't ware aan de bevoegdheid van de private eigenaar (125).

« Il importe peu, que le demandeur soit propriétaire du sol; le fait même de l'affectation du bien à une destination publique, s'il n'implique pas par lui-même, le transfert de la propriété du sol, a pour effet, aussi longtemps que cette destination perdure, de créer, au profit du public en général et des riverains en particulier, une servitude publique d'usage ».

Que les lois et règlements sur la voirie s'appliquent aussi bien aux voies publiques dont le sol fait partie du domaine public qu'à celles qui sont établies sur les propriétés particulières » (126).

« Alhoewel de nieuwe straat privaat eigendom blijft zoals voorheen, zegt Mter Smets in zijn artikel « Wegensvraagstukken », zal de eigenaar niet meer vrij zijn zijn goed te gebruiken en aan te leggen naar believe; zijn eigendomsrecht is niet alleen beperkt door de openbare bestemming welke de straat door zijn eigen wil heeft verworven, maar hij zal zich bovendien nog moeten schikken naar de politiereglementen op de wegen » (127).

Voor de landsgedeelten die door K.B. onder toepassing zijn gesteld van de wet van 1 februari 1844 op de stedelijke wegenis, is dit nog meer waar vermits art. 1 hiervan zegt :

« Les rues, ruelles, passages et impasses établis à travers les propriétés particulières et aboutissant à la voie publique, dans les villes et dans les parties agglomérées des communes rurales, sont considérés comme faisant partie de la voirie urbaine ».

Op 16 januari 1905 besliste het Hof van Cassatie :

« Attendu que c'est à bon droit que le jugement dénoncé déduit de ces constatations qu'à partir de cet arrêté et en vertu de l'art. 1er de la loi du 1er février 1844, le chemin de la société des charbonnages de Hor-

nu est entré dans la voirie urbaine avec toutes les conséquences juridiques qui découlent de cette incorporation, au profit des riverains, comme du public ».

Vermits de private eigenaar geen recht van controle heeft over zulke wegen, vermits hij zulke wegen niet meer kan afschaffen (128), vermits hij anderzijds geen enkele bevoegdheid heeft om verkeerssignalen te plaatsen (129), zien wij niet in hoe men de private eigenaar verantwoordelijk zou kunnen verklaren voor de slechte staat van de publieke wegen die hem toebehoren, noch op basis van art. 1382 of 1383 bij gebreke van welkdanige verplichting ook ten overstaan van zijn eigendom, noch op basis van art. 1384 al. 1 vermits de private eigenaar in geen enkel opzicht nog kan beschouwd worden als zijnde de *bewaker van de zaak* (130). Het zal integendeel de *gemeentelijke overheid* zijn die verantwoordelijk is voor deze wegen, overeenkomstig de decreten van 1789 en 1790, en in de meeste gevallen ook ingevolge de wet van 1 februari 1844 op de stedelijke wegenis. In dit laatste geval zal die verantwoordelijkheid zelfs slaan op wegen van private personen die niet als dusdanig in de stedelijke wegenis zijn opgenomen, maar die, juist omdat het publieke wegen zijn, de facto, onderworpen zijn aan de wettelijke voorschriften van de politie op de wegenis (131).

36. In het reeds geciteerde artikel van Prof. Dor wordt omtrent de verplichtingen voortvloeiende uit de decreten van 1789-1790 voor de gemeentelijke overheid, een restrictie gemaakt waarmee wij ons niet akkoord kunnen verklaren :

« Tout d'abord, zegt schrijver, il ne s'agit que de protéger les usagers contre les dangers résultant de l'état de la voie et non contre ceux qui dérivent d'autres causes, par exemple des éléments naturels (verglas, pluie, bruyard etc.) réserve faite du cas où ceux-ci sont à l'origine d'une défectuosité de la voirie même ».

Wij zien werkelijk niet in waar men deze beperking in de teksten kan vinden : wat de decreten van 1789 en 1790 beogen is : de veiligheid van al wie van de openbare weg gebruik maakt « tout court ». Er dient o.i. geen onderscheid gemaakt tussen het feit of deze veiligheid in gevaar wordt gebracht door de staat van de weg zelf, of om een andere reden, voor zover 't maar « de openbare wegen betreft ». Wij nemen bv. het geval van een openbare weg, gelegen langs een afkoeltoren van een fabriek. Door de neerslag van de waterdampen ontstaan er bij vriesweder regelmatig gevaarlijke ijsvlekken. Afgezien van de eventuele verantwoordelijkheid van de uitbater van de fabriek (132), zou men durven volhouden dat de gemeente, die toch voor de veiligheid der weggebruikers instaat, geen enkele fout treft, indien zij niet de minste maatregel treft om de weggebruiker van het gevaar te verwittigen of om de ijsvlekken te verwijderen ? (133).

37. Een laatste discussie betreffende de decreten van 1789 en 1790 willen wij nog even aanhalen : het lijkt geen twijfel dat de verantwoordelijke persoon voor de uitvoering van de verplichtingen voortvloeiend uit deze decreten, de *burgemeester is als hoofd van de politie*. Het zijn inderdaad artikels die hoofdzakelijk politiebevoegdheden omschrijven. Welnu, lange tijd werd er gediscussieerd of de burgemeester in deze gevallen optrad ofwel als orgaan van het centraal gezag (134), ofwel als orgaan van de gemeente (135).

Deze laatste stelling werd definitief vastgelegd door het arrest van het hoogste Hof van 21 oktober 1954 (136).

« Que les règles légales citées (décrets de 1789 et 1790), qui n'ont pas été abrogées par la loi communale, ne font aucune distinction suivant que les rues et

voies publiques appartiennent au domaine de l'Etat, de la province et de la commune;

Attendu que, lorsque le bourgmestre exerce une fonction propre aux autorités communales, il ne peut être considéré que comme l'organe de la commune, et non comme le représentant du pouvoir central » (137).

Wanneer de schadelijgende weggebruiker dus « recht » wil zoeken op basis van de decreten van 1789-1790 zal hij zich enkel dienen te wenden tot de Gemeente, en niet tot de Belgische Staat (Minister van Binnenlandse zaken).

* * *

38. Wij zijn er ons wel van bewust dat wij het probleem van de verantwoordelijkheid van de Openbare Besturen voor de wegen niet in zijn geheel hebben kunnen overschouwen.

Het was onze bedoeling vooral er op te wijzen hoeveel verwarring en discussie er in het Belgisch stelsel nog bestaat. Wij vragen ons af of het fameuze « Flandria » arrest van november 1920 de zaken wel is komen vereenvoudigen. Zeker is dat de burger thans meer kansen en mogelijkheden heeft om zijn belangen en rechten te verdedigen. En dat kunnen wij alleen maar toejuichen. Wij vragen ons echter af of het Franse stelsel niet juridisch juister en eenvoudiger is. Sedert de hervormingen van de wet van 4 mei 1872 waarbij de Franse Raad van State rechtsprekende bevoegdheid kreeg, worden al de betwistingen omtrent de wegenis door dit administratief rechtscollege beslist, en dit niet meer op basis van de principes van verantwoordelijkheid van het burgerlijk recht (art. 1382-1384), maar, bij gebreke van een bepaalde wettekst, op basis van de sociale noden en de billijkheid.

« En l'absence de textes, le Conseil d'Etat s'est inspiré des besoins sociaux et de l'équité; il a fait œuvre prétorienne au premier chef. Quand la loi ne s'est pas prononcée, la juridiction administrative crée le droit » (138).

« En France, zegt Debeyre, (139) l'Etat n'est pas responsable des accidents survenus sur une route nationale et dont sont victimes les usagers de la route qu'au cas où il est établi que l'accident est dû à une insuffisance d'entretien ayant un caractère anormal et nettement caractérisé ».

Men zal opwerpen dat zulke rechtspraak toch ook aanleiding kan geven tot allerlei (soms tegenstrijdige) appreciaties. En dat zal ook zo wel zijn in Frankrijk. Maar als wij de Belgische rechtspraak overlopen, tot welke conclusies komt men dan? Alles bijeengenomen zijn het toch de billijkheid en de « bon sens » die heel de Belgische rechtspraak beheersen. Het Franse systeem heeft o.i. toch dit voordeel dat het eenvoudiger is en dat het niet nodig is allerlei « soms vernuftige » kronkelingen te maken om bepaalde artikels te kunnen toepassen (o.a. art. 1382-1384) of om aan bepaalde artikels te ontsnappen (o.m. over de scheiding der machten).

Ons besluit van deze studie is ongeveer dit waartoe Prof. De Page is gekomen (140):

« On a eu tort, croyons-nous. L'Etat (et en tous cas l'Etat-puissance publique) n'est pas et ne peut pas être soumis d'une manière absolue, au droit civil. Son activité, nous l'avons démontré, n'est pas la même que celle des particuliers, et les règles du droit civil n'ont, d'autre part, pas été faites pour lui. Le droit positif lui-même démontre d'ailleurs qu'à de multiples égards, l'Etat échappe au droit civil. Cela ne signifie évidemment pas, répétons-le, que l'Etat n'est soumis à aucune règle, qu'il peut agir « selon son bon plaisir ». Cela signifie uniquement que des règles qui diffèrent de celles du droit commun s'imposent en ce qui concerne

l'activité de l'Etat, règles qui tiendront compte des droits des particuliers, sans doute, mais uniquement dans la mesure où le bon fonctionnement des services publics l'autorise. Il faut pouvoir restreindre les droits des particuliers si le bon fonctionnement des services publics l'exige, tout comme il faut aussi pouvoir, dans certains cas, avoir égard à ces droits, même si les règles du droit civil ne l'autorisent point. A cette tâche très spéciale, seule une juridiction également spécialisée peut adéquatement faire face. »

Bij de oprichting van de Raad van State door de wet van 23 december 1946 was er de mogelijkheid om ook op het stuk van de verantwoordelijkheid der openbare besturen, het roer om te werpen. De wetgever is er echter klaarblijkelijk voor teruggeschrikt een monument van 25 jaren rechtspraak neer te halen. 't Is in zeker opzicht te betreuren! Maar het zij zo! De vraag stel zich trouwens of hierover ook art. 92 van de Grondwet niet diende gewijzigd te worden. En dat was nogal veel gevraagd!

A. VANDEURZEN,

Doctor Iuris,

Juridisch adviseur

bij de N.V. Kolenmijnen van Winterslag.

(1) Montesquieu Charles Louis, geb. te Bordeaux 1689 en overleden te Parijs 1755. Het was vooral in zijn boek « *L'esprit des Lois* », (1748) dat hij het principe van de « scheiding der machten » verdedigde in navolging van de Engelse grondwet.

(2) Zie Cambier Cyr.: « *La Responsabilité de la Puissance Publique et de ses Agents* », Brussel, 1947, p. 415.

(3) Montesquieu Ch.: « *L'Esprit des Lois* », boek XI, hfst. VI; Zie ook Debeyre Guy: « *La Responsabilité de la Puissance publique en France et en Belgique* », Parijs, 1937, p. 17.

(4) Zie Marcq René: « *L'Etat actuel de la responsabilité de la puissance publique* », verschenen in Kon. Belg. Academie: Mededelingen van de Klasse der Letteren en der Morele en Staatkundige Wetenschappen, Boek XXVI, 1940, pp. 123-141.

(5) Cass. 21 jan. 1915, Pas. 1915-16-I-172. Zie ook: Bulletin des Assurances, 1943, pp. 135vv. « *Observations* » onder het vonnis van de Burgerlijke Rechtbank van Brussel van 14 maart 1942. Zie daartegenover: Jurisprudence de Liège 1957, p. 9; Burg. R. Brussel 9-2-1955 (onuitgegeven).

(6) Debeyre G.: *Loco cit.*, p. 47.

(7) Zie ook Dalcq O. Mr.: in les Nouvelles, Droit Civil t. V, « *Traité de la responsabilité civile* », Vol. I, Les Causes de la Responsabilité, nr 1291 vv.

(8) Zie Wodon L.: « *Le Contrôle juridictionnel de l'Administration et de la Responsabilité des services publics en Belgique* », Brussel, 1920, pp. 71 vv.

Vauthier M.: « *Précis du droit administratif de la Belgique* », 1950, t. II, nr. 512.

Velge H.: « *L'Institution d'un Conseil d'Etat en Belgique* », Leuven, 1930, p. 263.

Huberlant C.: « *Les Actes de Gouvernement* », in Revue de Droit International et Droit Comparé, 1954, p. 282 vv.

Smets A. Mr.: « *Verantwoordelijkheid der Gemeente bij gemis aan onderhoud der Wegenis* » in Rechtskundig Weekblad (R.W.) 1936-37, pp. 103vv.

Wilkin Robert: « *Commentaire de la loi Communale* », Brussel, 1947, t. III, pp. 775 vv.

(9) Zie ook: Peeters L.J.: « *Traité général de la Responsabilité des Communes et de leurs Administrateurs* », p. 93, nr 117.

Valerius Alfred: « *Organisation, Attributions et Responsabilité des Communes* », Brussel 1912, t. III.

(10) Zie Wilkin Robert, *loco cit.*, p. 775.

(11) Brussel, 5-1-1903, Revue de l'Administration, 1903, page 495.

(12) Zie Burg. Rechth. v. Gent 13-1-1897; Rev. Adm. 1897, p. 174; Burg. Rechth. Brussel 9 juni 1914; Rev. Adm. 1919, p. 93; Brussel, 2-1-1914; Rev. Adm. 1914, p. 429; Cass. 31 mei 1894; Rev. Adm. 1894, p. 286; Brussel 24-12-1902; Rev. Adm. 1903, p. 159; Luik 21-3-1903; Rev. Adm. 1904, p. 50.

(13) Cass. 30-3-1893, Pas. 1893, I, 144; Cass. 8-11-1894, Pas. 1894, I, 321.

(14) Cass. 14-12-1893, Pas. 1894, I, 61; Brussel 30-11-1894, Pas. 1895 II, 93; Burg. Rb. Brussel 12-7-1902. Rev. Adm. 1903, p. 25.

(15) Belgique Judiciaire, 1881, p. 572.

(16) Idem 1895, p. 81.

(17) Idem 1882, p. 785.

(18) Idem 1892, p. 661.

(19) Orban Paul Maurice: « *La Responsabilité des Pouvoirs Publics devant la doctrine et la jurisprudence belges* », Parijs, 1931, p. 34.

(20) Cass. 12-1-1893, Pas. 1893, I, 83.

(21) Cass. 25-5-1900, Pas. 1900, I, 269.

(22) Cass. 1-12-1881, Belg. Jud. 1881, p. 1572.

(23) Cass. 8-11-1894, Pas. 1894, I, 321.

(24) Cass. 14-12-1893, Belg. Jud. 1894, p. 321.

- (25) Cass. 30-3-1893, Pas. 1893, I, 144.
 (26) Cass. 13-4-1899, Pas. 1899, I, 173.
 (27) Wodon L., *Loco cit.*, p. 156.
 (28) Duguit Leon: «*Traité de droit Constitutionnel*», t. I, p. 622.
 Marcq René: «*La Responsabilité de la puissance publique*», Larcier, 1911.
 Laurent François, t. XXI, nr 418.
 Beckers: «*De la Responsabilité civile de l'Etat, des administrations publiques et des fonctionnaires*», in *Revue de l'Administration* 1879, pp. 137 vv. en 1890, pp. 93 vv.
 Michoud E.: «*La Théorie de la responsabilité morale*», t. I, p. 271.
 (29) Cass. 5-3-1917, Pas. 1919, I, 118.
 (30) Zie o.a. Brussel 17-4-1917, Pas. 1917, II, 273; zie ook: Mr. W.C. Van Oordt: «*Overheidsaansprakelijkheid in België en Nederland*», Arnhem, 1950, 44 vv.
 (31) Cass. 5-11-1920, Pas. 1920, I, 193. Zie Cornil Maurice: *Portée de l'Arrêt de la Cour de Cassation du 5 Novembre 1920 - Sujétion des Pouvoirs publics au droit civil*. Belg. Judic. 1939, kol. 440 vv.
 (32) Cass. 13-4-1899, Belg. Jud. 1899, p. 725.
 (33) Over de draagwijdte van het arrest van 5-11-1920, zie: *De Beyre G.*, *Loco cit.*, p. 129; *Cambier Cyr.*, *loco cit.*, p. 416; *Marcq René* in «*L'Etat actuel de la Responsabilité de la Puissance Publique*», p. 126; *Wilkin Robert*, *loco cit.* p. 1282; *Smets Mter* in R.W. 1936-37, kol. 103vv; *Bulletin des Assurances* 1943, pp. 135 vv. *Les Nouvelles*, *loco cit.*, pp. 1349 vv.
 (34) *De Beyre G.*, *loco cit.*, p. 129.
 (35) Cass. 16-12-1920; Pas. 1920, I, 65; Cass. 14-4-1921, Pas. 1921, I, 136; Cass. 12-7-1921, Pas. 1921, I, 311.
 (36) *Les Nouvelles*, *loco cit.* nr. 1349vv.
 (37) Zie hiervoor *Marcq René*, *loco cit.*, p. 128 in nota met een zeer uitgebreide rechtspraak; zie ook Brussel 29-1-1957, R.G.A.R., 1959, nr. 6225.
 (38) Zie o.m. Cass. 17-12-1953, R.G.A.R., 1955, nr. 5571; Cass. 3-3-1938, Pas. 1938, I, 77; Répertoire Pratique du Droit Belge (R.P.D.B.), Commune, nr. 1121; *Mouvement communal*, 1938, pp. 188-197; Cass. 14-6-1956 - R.G.A.R. 1957, nr. 5863; *Luik 3-11-1949* - *Revue Critique de Jurisprudence Belge*, 1951, p. 246; Cass. 5-12-1951 - *Rev. Crit. Jur. Belg.* 1953, p. 161; *Burg. Rb. Kortrijk* 22-5-1958 - R.W. 1958-59 kol. 1360.
 (39) *Meyers, Proc. Gen.*: «*La Compétence des tribunaux et de l'Administration*», *Mercuriale* uitgesproken voor het Hof van Beroep van Luik op 1-10-1921, en «*De la Responsabilité civile de l'Etat et des administrations publiques du fait des fonctionnaires et des agents*», *Mercuriale* uitgesproken op 1-10-1923.
 (40) *De Page H.*: «*Traité élémentaire du droit civil belge*», t. II, nr. 1067bis, - 1067ter; deze twee nummers werden in de laatste uitgave echter weggelaten om redenen die wij niet kennen.
 (41) Zie ook *Peeters L. J.*, *loco cit.* p. 93; en *Bull. Ass.* 1943, pp. 135vv.: en *Cornil Maurice*, *loco cit.*; *De Beyre*, *loco cit.*
 (42) Zie hiervoor R.P.D.B. v.o. *Responsabilité* nrs. 1339vv.; *De Page H.* t. II, nr 1059; *Cambier Cyr.*, *loco cit.* pp. 502vv.; *Dor G.*: «*Responsabilité de la Commune quant aux accidents causés par l'état défectueux de la Voirie*», *Nota onder Cass.* 21-12-1951, in *Rev. Crit. Jur. Belg.* 1953, pp. 164vv; *Putzeys J.*: «*Observations*» onder Cass. 17-12-1953 in *Journal des Tribunaux*, 1953, p. 678; *Sauwen F.*: «*Le Contrôle des Tribunaux sur les décisions administratives*», in *Bull. Ass.* 1954, p. 693; *Sauwen F.*, *Nota onder Brussel* 10-11-1954, *Bull. Ass.* 1955, p. 131.; *Van der Mensbrugghe*: «*Observations*» onder Cass. 17-12-1953, in R.G.A.R. 1955, nr. 5571; *Wilkin R.*: «*La Voirie Communale*», pp. 225vv; *Wilkin R.*: «*La loi Communale*», t. III, nr 775, pp. 1275-1315; *Van Roye R.*: «*Le Code de la Circulation*», *Brussel* 1956, nrs. 1617-1639.
 (43) Zie o.a. *Burg. Rb. Brussel* 8-10-1955 - R.G.A.R. 1956, nr 5821; *Gent* 8 mei 1956 - R.G.A.R. 1957, nr 5892; *Burg. Rb. Bergen* 6-12-1957 - J.T. 1958, p. 149; Cass. 29-11-1951 - J.T. 1952, p. 134; *Vrederecht Antwerpen* 21-10-1953 R.W. 1954-55, kol. 626; *Gent* 23-5-1955 - R.W. 1955-56 kol 988; *Brussel* 24-1-1959 - J.T. 1959, p. 132; *Brussel* 23-12-1953 - R.G.A.R., 1954 nr 5348; *Brussel* 23-1-1946 - R.G.A.R., 1947, nr 4118; *Burg. Rb. Charleroi* 2-6-1949 - *Bull. Ass.* 1951, p.245; *Burg. Rb. Antwerpen*, 18-12-1952 - R.W. 1952-53, kol. 1516; *Brussel* 13-7-1954 - R.W. 1954-55, kol. 930. - *Gent* 18 juni 1954 (onuitgegeven); *Burg. Rb. Namen* 7-11-1957 (onuitgegeven); *Luik* 8-1-1957 - *Jurispr. Liège* 1956-57 p. 117; *Burg. Rb. Luik* 24-3-1958 (onuitgegeven).
 (44) *Les Nouvelles*; *loco cit.* nr 1317 à 1348. Zie ook: R.P.D.B. v.o. *Responsabilité* nr 1286vv.; *H. De Page*, t. II, nrs. 1059vv.; J.T. 11-11-1956 - «*Observations*», door *Cambier Cyr.* onder Arrest Brussel 1-3-1955; J.T. 28-11-1954. *Observations* door J.T. *Putzeys* onder Arrest Cass. 17-12-1953; *Revue Critique de Jurisprudence Belge*, 1951, pp. 247vv.: *Nota van Prof. Mast André*.
 (45) *Les Nouvelles* nr 253.
 (46) *Les Nouvelles* nrs. 262 en 265.
 (47) *Marcq René*, in: «*L'Etat actuel de la Responsabilité de la puissance publique*», p. 138.
 (48) Cass. 14-6-1956, J.T. 1956, p. 636.
 (49) *Les Nouvelles*, *loco cit.*, nr. 1328vv. en nrs 324-325; zie in dezelfde zin Cass. 11-5-1933, Pas. 1933, I. 223 met advies van Advokaat-Generaal Gesché; *Burg. Rb. Kortrijk*, 2-12-1952 - *La Revue Communale Belgique*, juli 1953, p. 166; Cass. 2-12-1948 - Pas. 1948, I - 687; *R. Van Roye*, *loco cit.* nr. 1621; zie ook *Trib. Civ. Bruxelles* 28 mars 1959 - R.G.A.R. 1959 nr 6358; *Liège* 28 mai 1959 - R.G.A.R. 1959 nr 6359.
 (50) Zie deze beginselen vastgelegd in het vonnis van de *Burg. Rb. van Luik* van 29-3-1954 - R.G.A.R. 1954, nr. 5368.
 (51) Zie o.a. Cass. 3 maart 1938 - Pas. 1938, I, p. 77; zie ook *Luik* 8-1-1957 *Jurispr. Liège* 1956-57 p. 177; *Luik* 3-2-1959 - J.T. 1959 p. 535; *Burg. Rb. Luik* 20-4-1953 - T.B.P.R. 1953 p. 185.
 (52) Men vindt deze beginselen o.m. terug in: Cass. 5 nov. 1920 - Pas. 1920 I 193; Cass. 16 december 1920 - Pas. 1921, I. 65; Cass. 19 april 1924 - Pas. 1924 I. 249; Cass. 3 maart 1938 - Pas. 1938, I. 77; Cass. 20-12-1951 - Pas. 1952, I. 204; Cass. 21-10-1954 - Pas. 1955 - I. 147; Cass. 17-12-1953 - R.G.A.R. 1955, nr. 5571; Cass. 20-10-1927 - Pas. 1927, I. 310; *Brussel*, 18-6-1955 - R.G.A.R. 1955, nr 5627; *Burg. Rb. Kortrijk* 22-5-1958 R.W. 1958-59, kol. 1360; *Vrederecht Diest* 13-9-1954 - R.W. 1955-56, kol. 656; *Gent* 17-5-1958 - R.W. 1958-59, kol. 1351; *Burg. Rb. Dendermonde*, 17-11-1954 - *Bull. Ass.* 1955, p. 409; *Cass. 11 mei 1933* - Pas. 1933, I. 223 met advies van Advokaat-Generaal Gesché; Cass. 2-12-1948 - Pas. 1948, I. 687; *Luik*, 5-11-1945 - *Rev. Adm.* 1946, p. 166; *Burg. Rb. Antwerpen* 18-12-1953 - R.W. 1952-53, kol. 1516; *Burg. Rb. Brussel*, 14-3-1942 - *Bull. Ass.* 1943, p. 133 met interessante opmerkingen; *Burg. Rb. Luik* 29-3-1954 R.G.A.R. 1954, nr 5368; *Burg. Rb. Hoei* 17-1-1955, *Jur. Liège* 54-55, p. 191; *Burg. Rb. Luik* 1-12-1952, *Jur. Liège* 1952-53, p. 59; *Burg. Rb. Kortrijk*, 2-12-1952 - *La Revue Communale de Belgique*, juli 1953, p. 166; *Handelsrechtb. Brussel*, 15-11-1951 - R.G.A.R., 1954, nr. 5367; Cass. 14-6-1956 - R.G.A.R. 1957, nr. 5863; *Handelsrechtb. Brussel*, 1-3-1951 - *Bull. Ass.* 1951, p. 541; *Burg. Rb. Namen*, 3-1-1956 - R.G.A.R., 1956, nr. 5670; *Les Nouvelles* nrs. 324-325; *Burg. Rb. Brussel* 6-4-1957 - R.G.A.R. 1957 nr. 5950 - *Burg. Rb. Dendermonde* 17-11-1954 - *Bull. Ass.* 1954 p. 409.
 (53) Zie *Prof. Dor*, in *Rev. Crit. Jurispr. Belge*, 1953, pp. 161vv; *Dabin, Jean* en *Lagasse André*: «*La responsabilité délictuelle et quasi-délictuelle*», *Rev. Crit. Jur. Belg.* 1955, p. 276. *Contra*: *Brussel*, 18-6-1954 - Pas. 1955, II, 133.
 (54) *Wilkin R.*: «*Voirie, Constructions et Urbanisme*», *Brussel*, 1952, p. 29. Zie ook: *Marcotty G.*: «*De la Voirie Publique par terre*», *Brussel*, 1911, p. 21.
 (55) Zie keizerlijk decreet van 16 dec. 1811 en de Koninklijke besluiten van 25 juli 1816, 30 dec. 1819 en 13 maart 1821; en de provinciale wet van 30 april 1836, art. 78, gewijzigd door de wet van 9 aug. 1948 - *R. Wilkin*, *loco cit.*, p. 31.
 (56) Wet van 1 februari 1844, gewijzigd door de wet van 15-8-1897, 28 mei 1914 en 9 aug. 1948; zie *Wilkin R.*, *loco cit.*, p. 43.
 (57) Wet van 10 april 1841; art. 132-136 van de gemeentewet; art. 79 van de provinciewet, art. 24 van de wet van 19 april 1941; zie *R. Wilkin*, p. 43.
 (58) Zie ook: *Les Nouvelles*: «*Code de la Route, Codes Rural, Forestier, Chasse et Pêche*», nrs. 2743, 2748 en 2751; *Lois Politiques et administratives*, t. IV, v.o. *Voirie et Constructions*. *Van Roye R.*: «*Le Code de la Circulation*», nr. 1619. - *Marcotty G.*, *loco cit.*, p. 21, nrs. 1vv. *Burg. Rb. Brussel*, 21-3-1936 - R.G.A.R. 1936, nr. 2155; *Burg. Rb. Brussel*, 30-11-1955 - R.G.A.R. 1956, nr. 5707; *Brussel*, 19 mei 1954 - J.T. 1954 p. 605; *Brussel* 21-11-1947 - R.G.A.R. 1947, nr. 4142; *Burg. Rb. Aarlen*, 24-12-1954 - *Jur. Liège* 1954-55, p. 189; *Luik* 2-4-1957 - J.T. 1957, p. 387; *Nota onder Cass.* 20-12-1951 - Pas. 1952, I. 204; *Burg. Rb. Gent*, 20-11-1956 - R.G.A.R. 1958, nr. 6097; *Burg. Rb. Brussel*, 25-6-1956 - R.G.A.R. 1956, nr. 5784; *Burg. Rb. Namen*, 3-1-1956 - R.G.A.R. 1956, nr. 5670; *Gent* 8-7-1953 - *Bull. Ass.* 1955 - p. 94; *Burg. Rb. Luik*; 20-4-1953 - *Bull. Ass.* 1953, p. 781; *Burg. Rb. Brussel*, 31-12-1947 - R.G.A.R. 1949, nr. 4358.
 (59) *Les Nouvelles*, *loco cit.* nr. 1433; *Wilkin R.*, *loco cit.* p. 41. Zie o.m. *Burg. Rb. Luik* 20-4-1953 - T.B.P.R. 1953 p. 185.
 (60) Zie *Le Paige André* en *Van Ryn Jean* in: «*Les demandes fondées sur les articles 1382 et 1384 al. 1, ont-elles la même cause?*» R.G.A.R., 1931, nr. 849.
 (61) *De Page H.*, t. II, nr. 965.
 (62) *Les Nouvelles*, *loco cit.* nrs 2021-2022.
 (63) Zie o.a. *Brussel*, 18-6-1954 - Pas. 1955, II, p. 133; *Cass. 19-4-1934* - Pas. 1934, I. 249; Cass. 2-12-1948 - Pas. 1948, I. 687; *Burg. Rb. Dendermonde*, 3-1-1951 - R.W. 1951-52, kol. 176; *Burg. Rb. Aarlen*, 24-12-1954 - *Jur. Liège*, 1954-55, pp. 189vv.; *Burg. Rb. Hoei*, 9-1-1947 - *Jur. Liège*, 1946-47, p. 187; *Burg. Rb. Brussel* 6-4-1957 - R.G.A.R. 1957 nr. 5950; *Liège* 28 mai 1959 - R.G.A.R. 1959 nr 6359; *Liège* 25-6-1958 - R.G.A.R. 1959 nr. 6361.
 (64) Zie *Revue Critique de Jurisprudence Belge*, 1953, pp. 164vv..
 (65) Cass. 2-12-1948 - Pas. 1948, I. 689.
 (66) Zie dezelfde redenering o.a. in *Burg. Rb. Namen*, 3-1-1956 - R.G.A.R., 1956, nr. 5670; *Burg. Rb. Hoei*, 17-1-1955 - *Jur. Liège* 1954-55, p. 191; *Burg. Rb. Luik*, 1-12-1952, *Jur. Liège*, 1952-53, p. 141; *Brussel*, 23-12-1953 - *Bull. Ass.* 1954, p. 247.
 (67) *Gent*, 17-5-1958 - R.G.A.R., 1959, nr. 6276.
 (68) De wettelijke verplichtingen zijn o.a. terug te vinden in: decreet van 16-12-1811, art. 69, 6° van de provinciale wet, art. 131, 19° van de gemeentewet; art. 16 van de wet van 10-4-1841; Zie: Cass. 20-10-1927 - Pas. 1927, I. 311; Cass. 22 juni 1952 - Pas. 1952, I. 696; *Burg. Rb. Dendermonde* 17-11-1954 - *Bull. Ass.* 1954 p. 409 en «*observations*».
 (69) Zie o.a. in die zin: *Burg. Rb. Brussel*, 25-6-1956 - R.G.A.R. 1956, nr. 5784; *Van Roye*, *loco cit.*, nr. 1850; *Burg. Rb. Namen*, 31-1-1956, R.G.A.R. 1956, nr. 5670; *Burg. Rb. Dendermonde*, 17-1-1954 - *Bull. Ass.* 1955, p. 409; *Burg. Rb. Luik*, 29-3-1954 - R.G.A.R. 1954, nr. 5368; *Handelsrechtb. Brussel*, 15-11-1951 - R.G.A.R. 1954, nr. 5367; *Burg. Luik*, 20-5-1946 - J.T. 1947, p. 328 (met nota).

- (70) Zie in die zin Cass. 19-12-1935 - Pas. 1936, I. 94.
 (71) *De Beyre, G.* loco cit. p. 280.
 (72) Cass. 2 dec. 1948 - Pas. 1948, I. 687; zie ook Cass. 19-4-1934 - Rev. Adm. 1934, p. 530; Brussel 21 juni 1951 - Pas. 1951, II. 46; Jean Dabin en André Lagasse schrijven in de Rev. Critique de Jurisprudence Belge, 1955, pp. 276vv.: «La création d'une route dangereuse pourra d'ailleurs elle-même engendrer la responsabilité si, telle qu'elle est construite, elle ne donne pas aux usagers ce qu'elle promet d'après sa destination usuelle».
 (73) Les Nouvelles, loco cit. nr. 359.
 (74) *Putzeys J.A.*: «Observations», onder Cass. 11-12-1953, - J.T. 1954, pp. 281vv.
 (75) Zie ook: *Mast André*: «Responsabilité de la Commune ayant omis de prendre les mesures nécessaires pour empêcher l'infraction à un règlement de police communale», in Revue Critique de Jurisprudence Belge, 1951, pp. 247vv. Zie ook: *Vauthier*, loco cit., nrs. 507, p. 679; «Observations» onder Vrederecht Louveigné, 1-2-1952 in Bull. Ass. 1952, p. 616.
 (76) Vrederecht Diest, 21-10-1953 - R.W. 1954-55, kol. 626; Brussel, 1-3-1955 - J.T. 11-11-1956.
 (77) Zie *Cambier Cyr.*, «Observations», op dit arrest.
 (78) Zie o.m. Burg. Rb. Brussel, 8-10-1955 - R.W. 1956-57, kol. 197; Gent, 13 juli 1954 - Bull. Ass. 1955, p. 76 met nota; Burg. Rb. Brussel, 30-11-1955 - R.G.A.R. 1956, nr. 5707; Brussel, 19-5-1954 - J.T. 1954, p. 605; Brussel, 12 mei 1934 - R.G.A.R. 1934, nr. 1528; Burg. Rb. Namen, 1-3-1938 - R.G.A.R. 1938, nr. 2674; Luik, 2-12-1941 - Pas. 1942 - II. 57; Brussel, 30-4-1946 - R.G.A.R. 1946, nr. 3901; Les Nouvelles, loco cit. nr. 2051; Vrederecht Diest, 21-10-1953 - R.W. 1954-55; kol. 626; Burg. Rb. Brussel 18-12-1957 (onuitgegeven); Gent 23-5-1955 - R.W. 1955-56, kol. 988; Brussel 4-3-1932 - R.G.A.R. 1932, nr. 921; Luik 4-4-1952 - Pas. 1953, II. 82, J.T. 1953, p. 377 met nota; Burg. Rb. Brussel, 10-11-1953 - Bull. 1954, p. 240; Burg. Rb. Brussel, 14-3-1942 en Beroep Brussel, 30-4-1946 - R.G.A.R. 1946, nr. 3901; Vrederecht Louveigné, 1-2-1952 - Bull. Ass. 1952, p. 616 met observations; Brussel 1-3-1955 - J.T. 1946 p. 637; Burg. Rb. Dendermonde, 3-1-1951 - R.W. 1951-52, kol. 176; Handelsrechtb. Brussel, 1-3-1951 - Bull. Ass. 1951, p. 541 met notas; Burg. Rb. Charleroi, 16-4-1951 - R.G.A.R. 1952, nr. 4928; Burg. Rb. Aarlen, 24-12-1954 - Jur. Liège, 1954-55, p. 189 met nota. Vrederecht Malmédy 7-1-59 (onuitgegeven); Burg. Rb. Brussel 28-3-1959 - R.G.A.R. 1959 nr. 6358 met nota van Mr Dalcq - Luik 28-5-1958 - R.G.A.R. 1959 nr. 6361.
 (79) Cass. 25-3-1943 - Pas. 1943, I. 110; zie ook Brussel 12-7-1956 - R.G.A.R. 1958, nr. 6138; Mercuriale van Proc. - Gen. P. Leclercq van 1927.
 (80) Les Nouvelles, loco cit. nrs. 2136 - 2163-2164vv; Cass. 19-10-1911 - Pas. I. 518; Cass. 19-10-1939 - Pass. 1939 I. 430; Cass. 21-12-1956. J.T. 1957 p. 205.
 (81) Zie *Van Ryn*: «La Responsabilité du fait des choses», J.T. 1946, pp. 165vv.
 Zie ook: R.P.D.B. v.o. Responsabilité, nr. 919 met rechtspraak; Cass. 24-5-1945 - 12-7-1945 - J.T. 1946, p. 169; Burg. Rb. Brussel, 21-4-1936 - R.G.A.R. 1936, nr. 2268; Cass. 22-10-1954 - R.G.A.R. 1955, nr. 5463; Brussel, 4-3-1932 - Revue Communale, 1932, p. 311; Burg. Rb. Brussel, 12-5-1934 - R.G.A.R. 1934, nr. 1528, Les Nouvelles, nrs. 2051-2052.
 (82) *De Page H.*, t. II, nr. 1004; *Pirson et De Ville*: «Traité de la Responsabilité civile», t. I, nr. 135, nota 2; *Dabin et Lagasse*: «Examen de Jurisprudence» - Rev. Jur. Belge, 1949, p. 74, nr. 49; 1952, p. 75, nr. 25; 1955, p. 237, nr. 50.
 (83) Zie Les Nouvelles, nrs. 2051-2052; ook Cass. 24-5-1945 - Pas. 1945 p. 182; Brussel, 19-5-1954 - J.T. 1954, p. 605.
 (84) Zie hierover *De Page H.*, nrs. 1007, t. II; *Pirson et De Ville*, loco cit. nr. 137; zie ook Luik 28-5-1959 - R.G.A.R. 1959 nr. 6359 met nota van Mter Dalcq.
 (85) Journal des Tribunaux, 1946, pp. 164vv.; zie ook Luik 4-4-1952 - R.G.A.R. nr. 5465.
 (86) Cass. 22-10-1954 - Pas. 1954, I. 149.
 (87) Les Nouvelles, nr. 2051.
 (88) Cass. 24-5-1945 - Pas. 1945, I. 172; Cass. 27-6-1958.
 (89) Cass. 12-7-1945 - Pas. 1945, I. 202; Burg. Rb. Charleroi, 16-4-1951 - R.G.A.R. 1952, nr. 4928.
 (90) Brussel, 19-5-1954 - R.G.A.R. 1955, nr. 5519; Gent, 13-7-1954 - Bull. Ass., 1955, p. 66 met nota.
 (91) Brussel, 1-3-1955 - J.T., 1956, p. 637.
 (92) Zie kritiek van *Cambier Cyr.* op dit arrest, J.T., 1956, pp. 638vv.
 (93) Handelsrechtb. Brussel 1-3-1951 - Bull. Ass. 1951, p. 541; Brussel, 23-1-1946 - R.G.A.R. 1947, nr. 4118; Handelsrechtb. Brussel 15-11-1951 R.G.A.R., 1954, v. 5367; Brussel, 4-3-1932 - R.G.A.R., 1932, nr. 921; Burg. Rb. Brussel, 1-5-1934 R.G.A.R., 1934, nr. 189; Luik, 20-3-1936 - Pas. 1937, II. 60.
 (94) Cass. 19-4-1934 - Pas. 1934, I. 249.
 (95) Zie o.m. Burg. Rb. Aarlen, 24-12-1954 - Jur. Liège, 1945-55, p. 189; Burg. Rb. Brussel, 19-12-1949 - Bull. Ass. 1950, p. 249; Burg. Rb. Brussel, 8-10-1955 - R.G.A.R. 1956, nr. 5821; Burg. Rb. Dendermonde, 3-1-1951 - R.W. 1951-52, kol. 176; Burg. Rb. Brussel, 30-11-1955 - R.G.A.R. 1956, nr. 5707; Brussel 19 juni 1956 - R.G.A.R., 1956, nr. 5799; Brussel 19 juni 1956 - Bull. Ass., p. 784; Burg. Rb. Brussel, 25-6-1956 - Bull. Ass. 1956, p. 793.
 (96) Les Nouvelles, nrs. 1441-1442; zie ook R.G.A.R. 1959 nr. 6357 - «Observations» door Mr. Dalcq.
 (97) Zie hierover, Les Nouvelles: loco cit. nrs. 2058-2126; *De Page H.*, t. II, nr. 1004; R.P.D.B., v.o. Responsabilité nr. 956vv. *Savatieur René*: «Traité de la Responsabilité Civile en droit Français», Parijs, 1951, t. I, Nrs 359vv. - R.G.A.R. 1956, nr. 5687.
 (98) Cass. 25-3-1943 - Pas. 1943, I. 110; Cass. 2-5-1946 - Pas. 1946, I. 168; Luik 4-4-1952 - Pas. 1953, II. 82; Burg. Rb. Verviers, 13-7-1954, Bull. Ass. 1955, p. 78; Gent 13-7-1954 - Pas. 1955, II, 108; Burg. Rb. Leuven, 18-2-1959 - R.W., 1958-59, kol. 1916. Contra: Luik, 6-2-1940 - Bull. Ass. p. 514; Burg. Rb. Brugge, 28-10-1936 - R.W., 1936-37, kol. 323.
 (99) Zie Cass. 16-10-1902 - Pas. 1902, I. 350; Cass. 25-3-1943 Pas. 1943, I. 110; *De Page*, t. II, 1005 + R.P.D.B. v.o. Responsabilité nr. 957; Les Nouvelles, 2078; Luik, 3-7-1951 - Jur. Liège, 1951-52, p. 9. Luik 4-4-1952 - R.G.A.R. nr. 5465; - Cass. 15-5-1959 - R.W. 1959-60, kol. 495.
 (100) O.m. Gent, 23-5-1955 - R.W. 1956, kol. 988; Corr. Rb. Kortrijk, 16-10-1957 - R.W. 1958, kol. 1206.
 (101) Les Nouvelles, nr. 1433.
 (102) Zie ook: Burg. Rb. 25-6-1956 - Bull. Ass. p. 793; Burg. Rb. Aarlen, 24-12-1954 - Jur. Liège, 1954-55, p. 189; Burg. Rb. 31-12-1947 - R.G.A.R., 1949 - nr. 4358; Gent, 13-7-1954 - Pas. 1955, II. 108; Burg. Rb. Brussel, 12-5-1934 - R.G.A.R., 1934, nr. 1528.
 (103) Zie *Van Roye*, loco cit., nr. 115; Cass. 21-10-1954 - Recueil de Jurisprudence des Droits Administratifs et du Conseil d'Etat, 1954, p. 308; *Wilkin R.*: «Commentaire de la loi Communale», Brussel, 1947, t. I, nr. 403, p. 553; Cass. 30-3-1868 - Pas. 1868, I. 293 met advies van advocaat-Generaal Cloquette.
 (104) Zie Gent, 16-10-1958 - R.W., 1958, kol. 1110; Cass. 20-12-1951 - Rev. Crit. Jurispr. B. 1953, p. 161 met nota van Prof. Dor; Gent 13-7-1954 - Bull. Ass. 1955, p. 66; Cass., 8-7-1943 - Pas. 1943, I. 291; Brussel, 2-2-1951 - R.W. 1951-52, kol. 1409; Les Nouvelles, nr. 1435; Gent, 17-5-1958 - R.W. 1958-59, kol. 1351 met advies van het O.M. en rechtspraak. Burg. Rb. Dendermonde, 17-11-1954 - Bull. Ass. 1955, p. 409; Burg. Rb. Kortrijk, 22-5-1958 - R.W. 1958-59, kol. 1360; Burg. Rb. Antwerpen, 18-12-1952 - R.W. 1952-53, kol. 1516 met rechtspraak; Burg. Rb. Luik 25-2-1957. La Libre Belgique 2-12-1958. Contra: Cassatie 3-3-1938 Bull. Ass. 1938, p. 77 - Burg. Rb. Verviers, 14-3-1932 - Bull. Ass. 1932, p. 1041. Brussel, 18-6-1954 - Pas. 1954 II. 132; Vrederecht Namen 4-2-1958 (onuitgegeven).
 (105) Les Nouvelles, nr. 1436.
 (106) Zie Burg. Rb. Brussel, 8-10-1955 - R.W., 1956-57, kol. 197.
 (107) Zie o.m. Brussel, 13-4-1956 - R.G.A.R., 1956, nr. 5823; Burg. Rb. Dendermonde, 3-1-1951 - R.W. 1951-52, kol. 176; Burg. Rb. Antwerpen, 18-12-1952 - R.W. 1952-53, kol. 1516; Burg. Rb. Namen, 23-1-1934 - Pas. 1934, III. 159; Vrederecht Diest, 13-9-1954, R.W. 1955-56, kol. 656; Corr. Rb. Kortrijk, 16-10-1957 - R.W. 1957-58, kol. 1206; Burg. Rb. Brussel, 28-5-1930 - Bull. Ass. 1930, p. 788; Gent, 17-5-1958 - R.W., 1958-59, kol. 1351; Cass. 20-12-1951; Brussel 23-12-1953 - R.G.A.R., 1954, nr. 5384; Brussel, 22-11-1947 - R.G.A.R. 1947, nr. 4142; Burg. Rb. Kortrijk, 2-12-1952; La Revue Communale de Belgique - juli 1953, p. 166; Burg. Rb., Luik 20-5-1946 - J.T. 1947, p. 328 met nota.
 (108) B.v. Burg. Rb. Namen, 23-1-1934 - Pas. 1934, III. 159; Gent, 8-5-1956 - R.G.A.R., 1957, nr. 5892; Burg. Rb. Kortrijk, 22-5-1958 R.W., 1958-59, kol. 1360.
 (109) De burgerlijke rechtbank van Namen besliste op 2 juni 1944 - Jura immobilis, 1952, p. 1 - dat de gemeente in fout was wanneer zij niet de maatregelen trof om een boom die reeds enkele tijd gehakt was, van de weg te verwijderen.
 (110) Zie: Gent, 17-5-1958 - R.W. 1958-59, kol. 1351; Politiëb. Luik, 17-1-1956 - Bull. Ass. 1956, p. 440; Brussel, 28-5-1930 - Bull. Ass., 1930, p. 788; Luik, 22-3-1952 - Revue de Droit International et de Droit Comparé, 1954, nr. 1, p. 52; Brussel, 23-12-1953 - R.G.A.R., 1954, nr. 5348.
 (111) Zie o.m. Gent, 18-10-1951 - Rev. Crit. Jur. Belge, 1952, pp. 112vv. Nota onder Cass. 20-12-1951 - Pas. 1952, I. 204; Gent, 8-7-1953 - Bull. Ass. 1955, p. 94; Burg. Rb. Luik, 20-4-1953 - Bull. Ass. 1953, p. 781; Burg. Rb. Aarlen, 24-12-1954 - Jur. Liège, 1954-55, pp. 189vv. Luik, 22-3-1954 - Jur. Liège, 1954-55, p. 25. Burg. Rb. Luik 25-2-1957 - La Libre Belgique 2-12-1958.
 (112) Zie o.m. Burg. Rb. Charleroi, 16-4-1951 - R.G.A.R., 1952, nr. 4928 (in dit geval de gemeente en een aannemer); Gent, 18-10-1951 - Rev. Crit. Jur. Belge, 1952, pp. 112vv. met nota; Cass. 28-1-1942 Pas. 1942, I. 25; Cass. 17-3-1949 - Pas. 1949, I. 206; zie ook *Berten Jules*: «De la Solidarité dans la Responsabilité aquilienne et de l'influence de la faute de la victime sur l'étendue de la réparation», R.G.A.R., 1934, nr. 1461; Brussel, 1-3-1958 - R.G.A.R., 1959, nr. 6233.
 (113) Revue Critique de Jurisprudence Belge, 1953, p. 164.
 (114) *Putzeys J.A.*: «Observations», onder Arrest van 17-12-1953, J.T. 1954, pp. 678vv.
 (115) Zie Burg. Rb. Luik, 20 mei, 1946 - J.T. 1947, p. 328; Brussel, 16-4-1937 - R.G.A.R., 1937, nr. 2449; Luik, 2-3-1936 - Pas. 1937, II. 60; Brussel, 22-11-1947; Hoei, 27-6-1946 Bull. Ass. 1946, p. 300; Burg. Rb. Gent, 20-11-1956 - R.G.A.R., 1958, nr. 6097; Burg. Rb. Brussel, 25-6-1956 - R.G.A.R., 1956, nr. 5784; Gent, 25-11-1954 - Bull. Ass. 1955, p. 282; Luik, 22-12-1958 - J.T. 1959, p. 226; Burg. Rb. Antwerpen, 7-6-1950 - R.W. 1950-51, kol. 220; Burg. Rb. Verviers, 17-11-1958 - J.T. 1959, p. 389; Brussel, 31-12-1947 - R.G.A.R. 1948, nr. 4337. Vrederecht Malmédy 7-1-1959 (onuitgegeven); Burg. Rb. Hoei 13-1-1958 (onuitgegeven); Luik 17-7-1955 - Jurispr. Liège 1955 p. 35 Burg. Rb. Luik 14-1-1959 (onuitgegeven).
 (116) Burg. Rb. Verviers, J.T. 7-6-1959, p. 389. Zie ook Burg. Rb. Namen 7-11-1957 (onuitgegeven); Burg. Rb. Nijvel 5-11-1958 - Pas. 1959, II. 132.
 (117) Zie hierover: *Giron*, «Dictionnaire de droit administratif», 2 cd. t. II, nr. 320, p. 439; Les Nouvelles: Lois Politiques et Administratives», t. II, nr. 813; R.P.D.B. v.o. Commune, nr. 909 en 910; *Wilkin R.* «Voorie, Constructions et Urbanisme», p. 46 en p. 89;
 En rechtspraak: Cass. 16-2-1905 - Pas. 1905, I. 132; Burg. Rb. Charleroi, 16-4-1951 - R.G.A.R., 1952, nr. 4928; Cass. 20-12-1951 - Pas. 1952, I. 204; Gent, 13 juli 1954 - Pas. 1955, II. 109; Burg. Rb. Namen, 23-1-1934 - Pas. 1934, III. 159;

zie ook *Marcotty G.*, loco cit. nr. 1, p. 21; Gent, 16-10-1958 - R.W. 1958-59, kol. 1110; Vrederecht Namen, 5 mei 1933 - Rev. Com. 272; Burg. Rb. Gent, 25-11-1954, Bull. Ass. 1955, p. 282; Pol. Rb. Luik 17-1-1956 - Bull. Ass. 1956, p. 440; Burg. Rb. Kortrijk, 22-5-1958 - R.W. 1958-59, kol. 1360; Répertoire Décennal de Jurisprudence Belge, 1947-55 v° Voirie, nrs. 47 à 111; Luik, 22-3-1954 - Jur. Liège, 1954-55, p. 25; Brussel 3-2-1951 - R.W. 1950-51, kol. 1409; *Valerius Alfred*: « *Organisation, Attributions et Responsabilité des Communes* », Brussel, 1912, t. III, p. 71.

Cass. 21-10-1954, - Recueil de Jurisprudence du Droit Administratif et du Conseil d'Etat, 1954, nr. 1, p. 308; Burg. Rb. Dinant, 26-6-1947 - R.G.A.R., 1947, nr. 4337; *Dembour Jacques* « *Les Pouvoirs de Police Administrative Générale des Autorités locales* », Brussel, 1956, nr. 57, p. 76.

(118) Over het begrip « openbare weg » zie J.T., 24 juni 1956: *Quintin J.M.*: « *La Voie publique et la police de la circulation routière* ».

(119) Zie ook: *Wilkin R.*: « *La Voirie Communale* », pp. 78vv.; *Cass. 6-2-1956* - R.G.A.R., 1956, nr. 5800; Rechtbank van koophandel St-Niklaas - R.W. 1953-54, kol. 539; Politierb. Neerpelt, 5-11-1957 - R.G.A.R., 1958, nr. 6143; Corr. Rb. Doornik, 28-12-1956 - R.G.A.R. 1957, nr. 5881; Burg. Rb. Elisabethstad, 6-1-1952 - R.W., 1951-52, kol. 1085; R.P.D.B. v° Servitude, nr. 114; *Van Roye R.*, loco cit. nrs. 57-66.

(120) *Wilkin R.*: « *Voirie, Construction, Urbanisme* », p. 88; Burg. Rb. Namen, 23-1-1934 - Pas. 1934, III. 159 (grachten); Politierb. Namen, 5-5-1933 - Rev. Comm. p. 272 (grachten). Voor de talus: Luik, 20-3-1936 - R.G.A.R., 1936, nr. 2189; *Cass.*, 14-2-1878 - Pas. 1878, I. 116; *Cass.*, 2-10-1890 - Pas. 1891, I. 278; *Cass.*, 19-4-1883 - Pas. 1883, I. 171; Burg. Rb. Aarlen, 12-8-1875 - Pas. 1876, III. 195.

(121) *Cass.*, 25-1-1946 - Pas. 1946, I. 168; Gent, 13-7-1954 - Pas. 1955, II. 108; Politierb. Sint Joost-tenNoodde, 23-12-1952 - Bull. Ass. 1953, p. 405; Politierb. St. Gillis, 29-10-1953 - Bull. Ass. 1954, p. 115; Burg. Rb., Brussel, 21-3-1936 - R.G.A.R., nr. 2155; Luik, 4-4-1952 - Pas. 1952, II. 82; Burg. Rb. 14-3-1942 en op beroep, Brussel, 30-4-1946 - R.G.A.R., 1946, nr. 3901; *Revue de l'Administration et du Droit Administratif de la Belgique*, 1949, p. 96; Burg. Rb. Brussel, 25-5-1943 - Bull. Ass. 1943, p. 714; Politierb. Namen, 5-5-1948 - Jur. Liège, 1948-49, p. 39; *Van Roye R.*, loco cit., nr. 1636.

(122) Brussel, 24-1-1959 - J.T. 22-2-1959, p. 132. Politierb. St-Gillis, 29-10-1953 - Bull. Ass. 1954, p. 115.

(123) Zie Burg. Rb. Brussel, 21-3-1936 - Mouvement Communal 1938, p. 16; Gent, 13 juli 1954 - Pas. 1955, II. 109; zie ook Bull. Ass. 1949, p. 254; Politierb. Namen, 5-5-1948 - Jur. Liège, 1948, p. 39; Burg. Rb. Brussel 19-4-1959 - J.T. 1959 p. 622.

(124) Zie *Van Roye R.*, loco cit., nr. 61; Luik, 3-2-1939 - Bull. Ass. 1939, p. 293 met nota; Brussel, 24-4-1948 - *Revue de l'Administration*, 1949, p. 44.

(125) *Cass.*, 18-6-1906 - Pas. 1906, I. 310. (126) Zie *Cass.*, 8-2-1926 - Pas. 1926, I. 224; *Vauthier*: « *Précis du Droit Administratif de la Belgique* », Brussel, 1950 t. II, p. 445; *Dembour Jacques*, loco cit., p. 76.

(127) Rechtskundig weekblad, 1936-37, kol. 520-524.

(128) Id.; *Wilkin*: « *La Voirie Communale* », p. 78vv.

(129) Zie *Van Roye*, loco cit., nrs. 1817vv. Meestal is het de gemeentelijke overheid die bevoegd is om signalen te plaatsen en ook verplicht is zulks te doen; zie nota nr. 107.

(130) Zie o.m. Gent, 13 juli 1954 - Pas. 1955, II. 108; Les Nouvelles nr. 2119.

(131) *Vauthier*, loco cit., nr. 323, p. 445; Mter Smets, loco cit. Bij *Faure Albert* in: « *Les Responsabilités Communales et leur Assurance* », Parijs, 1950, lezen wij zelfs nr. 169, p. 156: « b) La responsabilité n'est pas seulement attachée à la qualité de propriétaire (= franse opvatting) mais aussi à celle de puissance publique chargée d'assurer le fonctionnement des services d'intérêt général.

La commune est responsable même de l'entretien des voies privées dès lors qu'elles sont affectées à la circulation du public; le fait que le sol de la voie est la propriété des riverains ne saurait décharger la commune de son obligation d'entretien et d'éclairage (C.E. 30 mai 1947, ville de Rueil-Malmaison Réc. Pér. p. 234); de même le fait que le dommage provient de l'engorgement d'un égout non utilisé par la commune ne saurait dégager celle-ci de sa responsabilité: si les riverains continuent à déverser leurs eaux ménagères malgré l'interdiction qui leur avait été faite, la commune doit supporter la charge de l'indemnité, les riverains fautifs peuvent seulement être appelés en garantie ».

(132) Zie o.m. Brussel 27-6-1955 - Bull. Ass. 1956, p. 96; Handelsrb. Brussel, 20-4-1954 - Bull. Ass. 1954, p. 640 met nota; Burg. Rb. Orléans, 4-4-1952 - Gaz. Pal., 1952, 2, 27; *Revue Trimestrielle de Droit Civil*, 1952, p. 507 met de opmerkingen van H. en L. Mazeaud; allen uitspraken waarbij de uitbater veroordeeld werd.

Zie eveneens: Burg. Rb. Hasselt, 5-4-1954: verantwoordelijkheid van de uitbater van een kolenmijn met koeltorens, onuitgegeven; eveneens Vrederecht Beringen, 24-4-1959, onuitgegeven; Corr. Rb. Tongeren, 24-12-1958: strafrechtelijke veroordeling van hoofdingenieur van de bovengrond plus burgerlijke verantwoordelijkheid van de uitbaatster waartegen beroep.

Contra: Luik, 12-1-1952: geen verantwoordelijkheid van de kolenmijn; eveneens Burg. Rb. Hasselt, 28-2-1958 (onuitgegeven) waartegen Voorziening in Verbreking.

Burg. Rb. Hasselt, 22-4-1955 (onuitgegeven): Gemeente die de bewaking had over de weg werd vrijgesproken wegens onmogelijkheid om de toestand te verhelpen - kolenmijn bleef alleen verantwoordelijk.

Zie ook: *Van Roye R.*, nr. 1652.

(133) Zie Burg. Rb. Charleroi, 16-4-1951 - R.G.A.R., 1952, nr. 4928. Burg. Rb. Leuven 24-2-1953 (onuitgegeven).

(134) Zie *Biddaer P.*: « *Commentaires de la loi communale* », Anderlecht 1921-23, p. 742; Vrederecht Verviers 14-12-1920 - Pas. 1920, III. 24; Burg. Rb. Luik, 29-4-1953 - Jur. Liège, 1953-54, p. 290; Burg. Rb. Luik, 29-3-1954 - Jur. Liège, 1954-55, p. 219 (zeer uitgebreid gemotiveerd); Burg. Rb. Luik, 20-5-1946 - R.G.A.R. 1947, nr. 4158.

(135) *Duez P.* et *Debeyre G.*: « *Traité de Droit Administratif* », Parijs, 1952, nr. 740, p. 508; *Vauthier*, loco cit., nr. 153, p. 225; *Cambier Cyr.*, « *Note d'Observations* », onder Burg. Rb. Luik, 20-5-1946 - J.T. 1947, p. 329; *Buttgenbach A.*: « *Manuel de droit Administratif* », Brussel, 1954, nr. 503, p. 331; Raad van State, 26-4-1955 - Arrêts et avis du Conseil d'Etat, 1955, p. 378; *Dembour Jacques*, loco cit., p. 48; Burg. Rb. Luik, 22-12-1958 - J.T., 1959, p. 226; Burg. Rb. Brussel, 25-6-1956, nr. 5784; *Cass.*, 20-12-1951 - Rev. Crit. Jur. Belge, 1953, p. 161; Luik, 21-2-1955 - J.T., 1955-56, p. 179; Pol. Luik, 17-1-1956 - Bull. Ass. 1956, p. 440; Burg. Rb. Aarlen, 24-12-1954 - Jur. Liège, 1954-55, p. 189; kritiek van J.N. Quintin-Burg. Rb. Luik 20-4-1953. Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiek recht 1953 p. 185.

(136) *Cass.*, 21-10-1954 - Recueil de Jurisprudence du Droit Administratif et du Conseil d'Etat, 1954, p. 308 met nota van *Devisscher Paul*.

(137) Zie ook: *Cass.*, 16-11-1957 - R.W. 1958-59, kol. 2009; Burg. Rb. Brussel 28-3-1959 - R.G.A.R. 1959 nr 6358 met nota van Mter Dalcq.

(138) *Appleton Prof.*: « *Traité élémentaire du contentieux administratif* », Parijs, 1927, p. 13; Mr. W. C. Van Oordt: « Overheidsaansprakelijkheid in België en Nederland » p. 85.

(139) *Debeyre G.*, p. 280.

(140) *De Page H.*, t. II, 1067, zie ook Mr. W.C. Van Oordt: loco cit. p. 118 en vv.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer — 27 november 1959

Voorzitter: M. Vaodermersch

Raadsheer-verslaggever: M. Rutsaert

Advocaat-generaal: M. Ganshof Van der Meersch

Advocaten: Mrs. J. Van Ryn en P. Struye

Nationale Maatschappij van Belgische Spoorwegen. — Statuut van het personeel. — Onbevoegdheid van de Werkrechtvaard.

De N.M.B.S. is in de betrekkingen met haar personeel een administratieve overheid in de zin van artikel 9 van de wet van 23 december 1946, houdende instelling van de Raad van State.

De tussen de maatschappij en haar personeel ontstane rechtsbetrekkingen worden niet door een

arbeids- of bediendencontract, maar wel door een administratief statuut beheerst.

De Werkrechtvaard is bijgevolg niet bevoegd om uitspraak te doen over een vordering strekkende tot intrekking van een door de maatschappij getroffen tuchtmaatregel.

N.M.B.S. t/ Becu

Gelet op de bestreden sententie op 15 november 1957 gewezen door de Werkrechtvaard van beroep, kamer voor bedienden, te Gent;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1, 2, 3, 5, 13 en 43 van de organieke wet van 9 juli 1926 betreffende de Werkrechtvaard, en 1, 7, 8, 13, 15 en 18 van de wet van 23 juli 1926 tot oprichting van de Nationale Maatschappij van Belgische Spoorwegen,

doordat de bestreden beslissing oordeelt dat het ver-

zoeningsbureel van de werkrechtsheraad te Gent, zettelend als vonnisvettelend bureel, bevoegd was ratione materiae om kennis te nemen van de eis van verweerster, aangestelde van eiseres, strekkende tot het intrekken van een door deze laatste genomen tuchtmaatregel en tot betaling van een bedrag van 339 frank,

dan wanneer de aangestelden van eiseres ten opzichte van deze laatste niet door een contract van verhuring van diensten, arbeids- of bediendencontract, gebonden zijn, maar zich wel in een reglementair en statutair verband bevinden, eiseres een administratieve overheid zijnde (schending der aangeduide artikelen van de wet van 23 juli 1926 inzonderheid artikel 13),

en dan wanneer de werkrechtsheraaden slechts bevoegd zijn ratione materiae om kennis te nemen van de geschillen die tussen de werkgevers enerzijds en arbeiders en bedienden anderzijds nopens de arbeid oprijzen, en die het leercontract, het arbeidscontract of elk ander contract van verhuring van diensten betreffen (schending van de aangeduide artikelen van de wet van 9 juli 1926) :

Wat beide onderdelen betreft :

Overwegende dat de door verweerder ingestelde vordering strekt tot intrekking van de door aanlegster te zijn laste getroffen tuchtmaatregel en, als gevolg van deze intrekking, tot betaling ener som van 339 frank, welke hoofdzakelijk een dag wedde vertegenwoordigt;

Overwegende dat de bestreden beslissing de werkrechtsheraad ter zake bevoegd verklaart op grond van de beschouwing dat de vordering op één enkele eis neerkomt en de Werkrechtsheraad bevoegd is om alle geschillen betreffende het arbeids- of bediendencontract tussen werkgever en werknemer te beslechten;

Overwegende dat de Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen, in haar betrekkingen met haar personeel een administratieve overheid is naar de zin van artikel 9 van de wet van 23 december 1946, houdende instelling van een Raad van State; dat de rechtsbetrekkingen die tussen de maatschappij en haar personeel ontstaan beheerst worden niet door een arbeids- of bediendencontract doch door een administratief statuut;

Overwegende dat de werkrechtsheraad dienvolgens niet bevoegd was om over de zaak uitspraak te doen; dat de omstandigheid dat de gevorderde intrekking van de getroffen tuchtmaatregel, onrechtstreeks en bijkomstig, een betaling van wedde voor gevolg moest hebben zonder uitwerking is;

Dat het middel bijgevolg gegrond is;

Om die redenen :

en zonder acht te slaan op de memorie van antwoord die buiten de door artikel 16 van de wet van 25 februari 1925 ter griffie bepaalde termijn neergelegd werd;

Verbreekt de bestreden beslissing;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Veroordeelt verweerder tot de kosten;

Verwijst de zaak naar de Werkrechtsheraad van beroep, Kamer voor bedienden, te Brugge.

NOOT : I. - Het hierboven gepubliceerd arrest van 27 november 1959 van het Hof van Cassatie beslist dat de Werkrechtsheraaden niet bevoegd zijn om de geschillen tussen het statutair personeel en de N.M.B.S. te beslechten. Dit is een ommekeer in een rechtspraak, die onlangs door ditzelfde Hof nog was bevestigd ge-

worden (Cass. 8 februari 1952, Pas., 1952, I, 322). De oorzaak er van is te vinden in de wisselwerking van de rechtspraak van de Raad van State en die van de rechtsmachten der rechterlijke orde.

II. - De wet van 23 juli 1926 tot oprichting van de Nationale Maatschappij van Belgische Spoorwegen bepaalt dat de N.M.B.S. een autonome industriële onderneming is (art. 13, lid 11) en dat het statuut van het personeel door een paritair comité opgesteld wordt (art. 13, lid 4), terwijl aan dit statuut geen wijzigingen mogen gebracht worden zonder toestemming van dit comité (art. 13, lid 10).

Voor de instelling van de Raad van State werden de geschillen tegenover de N.M.B.S. enerzijds voor de Rechtbanken van Koophandel, en anderzijds voor de Werkrechtsheraaden gebracht.

De bevoegdheid van de Rechtbanken van Koophandel steunt op artikel 1, lid 2, van het koninklijk besluit van 7 augustus 1926 houdende de statuten van de N.M.B.S., en volgens hetwelk de verbintenissen van de Maatschappij als handelsrechtelijk moeten beschouwd worden. Dit betreft voornamelijk de geschillen tussen de N.M.B.S. en derden.

De bevoegdheid van de Werkrechtsheraaden werd voor de geschillen tussen het personeel en de N.M.B.S. aanvaard. Ze steunde op het feit dat de betrekkingen tussen het personeel en de N.M.B.S. van contractuele aard waren (cfr. Cass. 2 juli 1948, Pas., 1948, I, 425), zodat krachtens artikel 43, 1° van de wet van 9 juli 1926 op de Werkrechtsheraaden deze rechtsmachten bevoegd waren.

III. - Het arrest van 13 juli 1949 van de Raad van State (J.T., 1949, p. 641) besliste dat de N.M.B.S. een administratieve overheid was, en dat de betrekkingen met haar personeel door een statuut van publiek recht beheerst waren. De Raad van State werd derhalve bevoegd om, op grond van artikel 9 van de wet van 23 december 1946, de administratieve akten te vernietigen die de N.M.B.S. tegenover het statutair personeel uitvaardigde.

Ten gevolge van deze beslissing ontstond er, aangaande de geschillen tussen het personeel en de N.M.B.S., een dubbele bevoegdheid : deze der Werkrechtsheraaden steunende op het contractueel karakter van het personeelstatuut, en deze van de Raad van State steunende op het publiekrechtelijk karakter van hetzelfde statuut.

IV. - Aan deze tegenstrijdigheid wordt thans door het arrest van 27 november 1959 van het Hof van Cassatie een einde gesteld.

Het arrest beslist dat de rechtsbetrekkingen van de Maatschappij met haar personeel door een administratief statuut beheerst worden.

Het statuut van het personeel werd, krachtens het reeds hoger aangehaald artikel 73 van de wet van 23 juli 1926, door een paritaire commissie opgesteld. Deze commissie bestond uit twintig leden, aangeduid door de raad van beheer der N.M.B.S. en door de vakorganisaties waarin de leden van het personeel gegroepeerd zijn. De alzo opgestelde statuten voorzien het bestaan van eenzelfde nationale paritaire commissie, op dezelfde wijze samengesteld, en voorgezeten door de Minister van Verkeerswezen. Zonder de toestemming van deze commissie kan de N.M.B.S. geen wijzigingen brengen aan het statuut van het personeel.

Het arrest van 2 juli 1948 van het Hof van Cassatie (Pas., 1948, I, 529) had beslist dat dit statuut een conventioneel karakter had. Het arrest van 27 november 1959 beslist nu dat het van publiekrechtelijke aard is.

Deze aard van het statuut wordt afgeleid uit het

feit dat de N.M.B.S. een administratieve overheid is. Dit is niet voldoende: openbare besturen kunnen inderdaad ook op contractuele wijze personeel aanwerven. De door de wet van 23 juli 1926 uitgevaardigde wijze van opstelling van het statuut van het personeel rechtvaardigt echter de beslissing van het Hof.

Het statuut van het personeel der N.M.B.S. is van administratief recht. De toetreding van het personeel is derhalve statutair. Men zou naar onze mening deze toetreding niet als een afscheidbare akte kunnen beschouwen en alzo tot het contractueel karakter terugkeren.

V. - Artikel 43, 1° van de wet van 9 juli 1926 op de Werkrechtersraden onderwerpt onder meer aan de bevoegdheid van deze rechtsmachten de beslissingen betreffende de arbeids- en bediendencontracten.

Het toekennen van een administratief karakter aan het statuut van het personeel der N.M.B.S. sluit deze bevoegdheid uit.

Dit heeft echter niet tot gevolg dat de rechtsmachten van de rechterlijke orde voortaan uitgesloten zijn om van dergelijke geschillen te kennen.

Wanneer de betwisting tussen een personeelslid en de Maatschappij een burgerlijk recht tot voorwerp heeft, als bijvoorbeeld de toekenning van wedde of pensioen, dan moet deze vordering voor de gewone rechtsmachten ingeleid worden (Cass. 27 november 1952, Pas., 1953, I, 184). Daar artikel 1, lid 2 van het koninklijk besluit van 7 augustus 1926 houdende de statuten der N.M.B.S. de verbintenissen der Maatschappij als handelsrechtelijk bestempelt, zal een dergelijke betwisting voortaan voor de Rechtbank van Koophandel moeten gebracht worden.

De thans heersende rechtspraak heeft derhalve tot gevolg dat het personeel der N.M.B.S. al naargelang de gevallen, de bestaande geschillen ofwel aan de Raad van State, ofwel aan de Rechtbanken van Koophandel moet onderwerpen. De te voren bestaande tegenstrijdigheid betreffende de aard van het statuut, die we reeds vroeger aanstipten (cfr. A. Houtekier, Bevoegdheidsverdeling tussen Raad van State en Rechterlijke Macht, in Travaux et Conférences de la Faculté de Droit de l'U.L.B., 1957, p. 66, nota 48) is echter nu weggevallen.

VI. - Tot hiertoe werd hoofdzakelijk de toestand belicht, in zake bevoegdheid der rechtsmachten, van het personeel der N.M.B.S.

Ook derden kunnen hun geschillen met de Maatschappij ofwel voor de Rechtbanken van Koophandel, ofwel voor de Raad van State inleiden.

In dergelijke gevallen zijn het echter de Rechtbanken van Koophandel die in beginsel bevoegd zijn om van de betwistingen te kennen.

De Raad van State is alleen bevoegd wanneer het niet gaat om contracten of akten van het vennootschapsrecht (R.S., n° 4588 van 6 oktober 1955, Rec. C.E., 1955, p. 777).

A. HOUTEKIER,
Advocaat.

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 22 januari 1959.

Voorzitter: M. Bayot.

Raadsheer-Verslaggever: M. Moriamé.

Advocaat-generaal: M. Delange.

Directe belastingen. — Niet-ontvankelijkheid van de voorziening in cassatie bij gemis van betekening van het verzoekschrift aan de tegenpartij.

Krachtens artikel 1 van de wet van 23 juli 1953 moet op straf van nietigheid het verzoekschrift tot cassatie in zake directe belastingen vóór de afgifte ter griffie van het Hof aan de verwerende partij betekend worden zijn.

Savelkoul t/ Belgische Staat.

Gelet op het bestreden arrest, op 24 april 1958 door het Hof van beroep te Luik gewezen;

Over de grond van niet-ontvankelijkheid, van ambtswege opgeworpen, en hieruit afgeleid dat de voorziening, vóór de neerlegging ervan ter griffie van het Hof van beroep, niet aan verweerder betekend geworden is;

Overwegende dat naar luid van artikel 1 van de wet van 23 juli 1953, hetwelk artikel 14 van de wet van 6 september 1895 vervangt, het verzoekschrift tot cassatie in zake directe belastingen, vóór de afgifte ervan ter griffie van het Hof, moet betekend worden zijn aan de verwerende partij;

Dat deze formaliteit op straffe van nietigheid voorgeschreven is;

Overwegende dat uit de stukken der procedure blijkt dat ten deze het verzoekschrift op 24 juli 1958 ter griffie van het Hof van beroep neergelegd werd, hoewel de betekening ervan aan verweerder pas bij exploit van 26 juli geschied was;

Dat de voorziening dus niet ontvankelijk is;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening;

Veroordeelt aanlegger tot de kosten.

RAAD VAN STATE

3e Kamer — 23 oktober 1959

Voorzitter: M. Devaux

Raadsheren: M.M. Somerhausen en De Bock

Auditeur: M. Van Assche

Wet op de vreemdelingenpolitie. — Terugwijzing. — Geen schending van de rechten der verdediging. — Storing van de openbare orde. — Geen machtsafwending.

De bepalingen van het K.B. 3 nov. 1953 houdende regeling van de rechtspleging voor de raadgevende commissie, opgericht door de wet op de vreemdelingenpolitie, gelden bij uitzetting van vreemdelingen, maar niet bij terugwijzing.

De Minister van Justitie, oordelend, op grond van het dossier, dat de openbare orde gestoord wordt, blijft binnen zijn beoordelingsbevoegdheid.

Een strenge politiemaatregel is wettig wanneer

men door het optreden tegen een persoon, een voorbeeld wil stellen aan allen die geneigd zouden zijn zich aan dezelfde feiten plichtig te maken.

Cadjides t/ Belgische Staat (Minister van Justitie)

Arrest Nr. 7340.

Gelet het op 22 augustus ingediende verzoekschrift, waarbij Anastase Cadjides de nietigverklaring vordert van het ministerieel besluit van 23 juni 1958 dat hem bevel geeft het Rijk te verlaten met verbod er terug te keren;

Overwegende dat verzoeker zich in een eerste middel beroept op de schending van de rechten der verdediging, doordat de administratie geweigerd heeft enige toelichting omtrent de motieven van haar beslissing te geven, zodat verzoeker verhinderd werd het tegenbewijs te leveren van de feiten die in overweging zouden kunnen worden genomen;

Overwegende dat de wet van 28 maart 1952 op de vreemdelingenpolitie weliswaar een raadgevende commissie heeft ingesteld welke de Minister van Justitie van advies zal dienen vóór de uitzetting van bepaalde vreemdelingen, onder toevoeging dat dezen zich door een advocaat van hun keuze kunnen doen bijstaan; dat het koninklijk besluit van 3 november 1953 tot regeling van de rechtspleging voor de raadgevende commissie voor vreemdelingen en haar werkwijze weliswaar bepaalt dat «de gegevens door de Minister van Justitie ingeroepen met het doel de maatregel tot uitzetting te verantwoorden, worden opgetekend in een nota die ter kennis wordt gebracht van de leden van de commissie, van de vreemdeling en van zijn raadsman», maar dat geen soortgelijke bepaling is uitgevaardigd ten aanzien van vreemdelingen tegen wie een bevel tot terugwijzing bestaat; dat het middel rechtsgrond mist;

Overwegende dat verzoeker in een tweede middel betoogt, dat hij de openbare orde nooit op enigerlei wijze heeft verstoord, dat zijn aanwezigheid niet gevaarlijk is voor de openbare orde en dat de Minister, toen hij zich op een zodanig gevaar beriep, een dwaling omtrent het recht of omtrent de feiten heeft begaan, die zijn beslissing onwettig maakt;

Overwegende dat de Minister van Justitie toen hij op grond van het dossier oordeelde dat verzoeker de openbare orde verstoord, binnen de grenzen van zijn beoordelingsbevoegdheid is gebleven;

Overwegende dat verzoeker zich in een derde middel beroept op machtsafwending, in zover het bestreden besluit «zou kunnen zijn genomen met een ander doel dan in artikel 3, 2°, van de wet van 28 maart 1952 op de vreemdelingenpolitie is bepaald»; dat hij doet gelden dat de terugwijzing in werkelijkheid tot doel had een voorbeeld te stellen en dat de ministeriële overheid zich meer door deze overweging heeft laten leiden dan door het werkelijk gevaar dat verzoekers aanwezigheid voor de openbare orde opleverde;

Overwegende dat verzoekers aanwezigheid volgens de aanhef van het bestreden besluit «gevaarlijk voor de openbare orde wordt geacht»; dat als de administrateur van de openbare veiligheid aan de Minister schreef: «Ik meen dat gewone waarschuwingen hoegenaamd niet meer volstaan om de orde in dit midden van gokkers en nietsnutten te herstellen; terugwijzingsmaatregelen zijn verantwoord, niet alleen wat de grond betreft, maar nog meer omdat het volstrekt nodig is een voorbeeld te stellen», hieruit niet volgt

dat de maatregel met een ander doel dan de handhaving van de openbare orde in België zou zijn genomen; dat een strenge politiemaatregel niet onwettig wordt omdat bij het nemen ervan, behalve aan de rechtstreekse indruk welke hij op de ordeverstoorers maakt, ook gedacht is aan het voorbeeld dat hiermee wordt gegeven aan al wie geneigd zou zijn hen na te volgen; dat het middel niet in aanmerking kan worden genomen,

Besluit :

Artikel 1.

Het beroep wordt verworpen.

Artikel 2.

De kosten, bepaald op 750 frank, komen ten laste van verzoeker.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

2e Kamer bis. — 26 februari 1959.

Voorzitter : M. Wildiers.

Rechters : M.M. Blockx en Hernould.

Advocaten : Mrs. A. Van Peeterssen en Debergh.

1. N.M.B.S. — Juridische aard. — Commercieel karakter harer verbintenissen.
2. Bevoegdheid in burgerlijke en handelszaken. — Verkeersongeval. — Dagvaarding tegen aangestelde autovoerder en aansteller handelaar. — Bevoegdheid der burgerlijke rechtbank.

1. De verbintenissen der N.M.B.S. worden als commercieel gehouden, op grond van K.B. 7-8-1926.
2. Wanneer een daad gepleegd door de aangestelde ter gelegenheid van de handel van de aansteller, haar oorsprong enkel vindt in de handelingen van de aangestelde, dan ressorteert de vordering tegen de aangestelde tot de bevoegdheid der Burgerlijke Rechtbank;

Wanneer een daad gepleegd door de aangestelde ter gelegenheid van de handel van de aansteller, geheel of ten dele, haar oorsprong vindt in handelingen, beslissingen of onderrichtingen van de aansteller, ressorteert de vordering tegen de aangestelde tot de bevoegdheid der Handelsrechtbank.

Een verkeersongeval is niet ingegeven door de aansteller en vindt zijn oorsprong niet in handelingen, beslissingen of onderrichtingen van de aansteller.

De vordering tegen de aangestelde valt dus in de bevoegdheid der burgerlijke rechtbank.

Wanneer de vordering gericht is tegen de aangestelde en tegen de committant, burgerlijk aansprakelijk, dan kan de eis tegen tweede verweerder niet gescheiden worden van deze tegen eerste verweerder, zodat beide zaken samen moeten behandeld worden door de burgerlijke rechtbank.

Polfliet t/ De Laet en N.M.B.S.

Overwegende dat de eis als voorwerp heeft de vergoeding der schade veroorzaakt aan de vrachtwagen van aanlegger bij een verkeersongeval dat zich voerde te Boom de 11-1-1955; dat gemeld voertuig,

bestuurd door de genaamde Peersman in dienst van aanlegger, in aanrijding kwam met de vrachtwagen toebehorend aan tweede verweerster en bestuurd door eerste verweerder in dienst van tweede verweerster;

Overwegende dat Peersman vervolgd werd voor de Politie-rechtbank van Boom op grond van art. 20/2 van de Wegcode, dat aanlegger als burgerlijk verantwoordelijk werd gedaagd; dat beiden door de Politie-rechtbank van Boom op 28 oktober 1955 werden veroordeeld; dat zij echter respectievelijk werden vrijgesproken en buiten zaak gesteld in beroep door de 10e bis Kamer van deze Rechtbank op 4 juli 1956;

Dat aanlegger thans de voerder De Laet (1e verweerder) en de N.M.B.S. (2e verweerder) vervolgt in betaling van zijn schade;

Bevoegdheid :

Overwegende dat verweerders de onbevoegdheid van deze Rechtbank inroepen *ratione materiae*;

Dat zij terecht laten gelden dat de verbintenissen van tweede verweerder op grond van het K.B. van 7 augustus 1926 als commercieel gehouden worden (zie Van Rijn, *Droit Commercial I*, nr 51 - R.P.D.B. V° *Compétence en matière civile et commerciale* nr 563 Cass. 1 oktober 1936, Pas. 1936 I 368); dat aanlegger tevergeefs laat gelden dat de N.M.B.S. een vennootschap sui generis is, geen handelskarakter heeft en geen winsten verwezenlijkt; dat deze laatste beschouwing geen geldig criterium inhoudt; dat de N.M.B.S. weliswaar geen handelsvennootschap is zoals deze van het gemeen recht, dat zij onder zekere oogpunten een openbare instelling is, maar dat deze argumenten niet opwegen tegen de beschikkingen van de wetgever, dat trouwens door de rechtspraak (zie hogervermeld arrest) het commercieel karakter van de verbintenissen van de N.M.B.S. wordt aangenomen in gevallen zoals hetgeen dat thans besproken wordt;

Overwegende dat de eis tegen tweede verweerder echter niet kan gescheiden worden van deze die tegen eerste verweerder wordt gericht daar tweede verweerder wordt aangesproken als commettant van eerste verweerder; dat deze beide zaken samen moeten behandeld worden;

Dat de verplichting van eerste verweerder, voerder van de vrachtwagen en die geen handelaar is, van burgerlijke aard is;

Dat verweerders zich tevergeefs beroepen o.m. op een vonnis van deze Rechtbank, dd. 2 maart 1956 en op de erin vermelde rechtsleer om te doen aannemen dat de verbintenis van De Laet van commerciële aard is; (R.W. 1955-56, kol. 1493); dat in het besproken vonnis de lering werd aangenomen van Bontemps die het onderscheid maakt tussen :

1° enerzijds een daad gepleegd door de aangestelde ter gelegenheid van de handel van de aansteller maar die haar oorsprong enkel vindt in de handelingen van de aangestelde : in dit geval ressorteert de vordering ten opzicht van de aangestelde tot de bevoegdheid der Burgerlijke Rechtbank;

2° anderzijds een daad gepleegd door de aangestelde ter gelegenheid van de handel van de aansteller maar die, geheel of ten dele, haar oorsprong vindt in de handelingen, beslissingen of onderrichtingen van de aansteller : in dit geval ressorteert de vordering ten opzichte van de aangestelde tot de bevoegdheid van de Handelsrechtbank; (zie Bontemps : *De la compétence en matière civile II*, nr 143);

Dat, zelfs indien de lering van Bontemps aangenomen wordt, het duidelijk is dat het verkeersincident in genen dele ingegeven werd door de aansteller en

dat het zijn oorsprong niet vond in handelingen, beslissingen of onderrichtingen van de aansteller;

Dat de Burgerlijke Rechtbank dus bevoegd is ten overstaan van de vordering tegen eerste verweerder en bijgevolg ook, zoals hoger bepaald, ten overstaan van de vordering tegen tweede verweerder;

Verjaring :

Overwegende dat verweerders de verjaring inroepen van de eis;

Overwegende dat het feit dat aanlegger tegen verweerders inroept een overtreding is op de wegcode, die dus onderhevig is aan de éénjarige verjaring; dat dit feit gepleegd werd op 11-1-1955 en de dagvaardingen dagtekenen van 19 en 20 april 1957; dat de vergelijking van deze data volstaat om tot het besluit te komen dat de eis verjaard is vermits meer dan twee jaar verlopen zijn tussen de overtreding en de dagvaarding en er dus geen kwestie kan zijn van geldige stuiting van de verjaring vermits geen daad van onderzoek of van vervolging tegelijkertijd kan gesteld geweest zijn binnen het jaar dat de feiten opvolgt en binnen het jaar dat de dagvaarding voorafgaat; dat aanlegger als een daad van stuiting van de verjaring inroept het vonnis van de Correctionele Rechtbank, dat niet eens binnen het jaar na de feiten geveld werd;

Om deze redenen :

De Rechtbank,
Rechtdoende tegensprekelijk,
Na erover beraadslaagd te hebben;
Alle andere en strijdige besluiten verwerpende;
Verklaart zich ter zake bevoegd;
Verklaart de eis verjaard;
Wijst aanlegger ervan af met veroordeling tot de kosten.

BRUGERLIJKE RECHTBANK TE BRUGGE

1e Kamer. — 20 november 1957.

Voorzitter : M. Kesteloot.

Rechters : M.M. De Splenter en Maertens (pl.v.).

Advocaten : Mrs. Bulckaert, Bouckaert en Gits.

1. **Scheiding en deling van nalatenschappen.** — Geschillen daaromtrent kunnen zonder de tussenkomst van de rechter-commissaris aan de rechtbank worden onderworpen. — Aard van het vonnis waarbij een recht tot overneming is toegekend.
2. **Gedwongen tussenkomst.** — Vereisten voor de ontvankelijkheid.

1. *Partijen die meerderjarig en behoorlijk vertegenwoordigd zijn kunnen overeenkomen hun geschillen rechtstreeks aan de rechtbank te onderwerpen zonder tussenkomst van de rechter-commissaris. Het vonnis, waarbij het recht tot overneming aan een deelgenoot is toegekend, bezit noch een verdelende, noch een aanwijzende werking. De overneming komt slechts tot stand wanneer de akte van overneming verleden is.*

2. *Een vordering tot gedwongen tussenkomst en tot gemeenverklaring van een vonnis is slechts ontvankelijk, wanneer de gedaagde zich nog op een nuttige wijze kan verdedigen. Hij kan niet ge-*

dwongen worden de gevolgen te ondergaan van een rechtspleging, die de dagvaarding tot tussenkomst voorafgaat en waarover reeds definitief beslist werd.

De Smet en cs. t/ Croes-Desmet
en Croes-Desmet t/ Ide en cs.

Gezien ons tussenvonnis van 8 maart 1955, de verslagen van de deskundigen, bij dit vonnis aangesteld, het ontwerp van vereffening en verdeling opgesteld door Meester Debyser, notaris te Ardoois, de dagstelling op 28 april ten verzoeken van verweerders aan eisers betekend en de dagvaarding in tussenkomst, gedagtekend van 4 mei 1956;

Aangezien voormelde dagstelling ertoe strekt :

1) het beschikkend gedeelte van voormeld tussenvonnis te horen interpreteren, waarbij de deskundigen benoemd worden om de onroerende goederen te schatten die van de onverdeeldheid afhingen;

2) akte te horen verlenen aan eerste verweerster Anna Maria Adriana Desmet dat zij wenst gebruik te maken van haar recht, door het tussenvonnis toegekend;

3) voor recht te horen zeggen, dat eerste verweerster gerechtigd is, bij toepassing van de wet van 16 mei 1900, de roerende goederen, vermeld in de deskundige verslagen van 19 september 1955 en 30 september 1955 over te nemen en de waarde van deze goederen te horen vaststellen;

4) voor recht te horen zeggen dat, bij toepassing van artikel 883 van het burgerlijk wetboek, tengevolge van de overname van het stuk weiland, gekend ten kadaster Pittem sectie C van n° 296, groot 36 aren 8 centiares door eerste verweerster, de verkoop van die eisers luidens de akte verleden voor notaris Debyser te Ardoois op 9 april 1954, deden van hun gerechtigheden in dit stuk weiland aan Adilis en Germain Ide ontbonden is;

Aangezien verweerders op 4 mei 1956 aan Ide Adilis en Ide Germain voormeld tussenvonnis en voormelde dagstellingen lieten betekenen en hen dagvaardden ten einde tussen te komen in de zaak, hangende tussen partijen Desmet, ingeschreven ter algemene rol onder nummer 13.284 en het te vellen vonnis tegenover hen, bindend te horen verklaren;

Aangezien de vraag strekkende tot ontbinding van voormelde verkoop ten rande van de overschrijving der verkoopakte vermeld werd, ten kantore der hypotheken te Brugge op 30 oogst 1957;

Betreffende de vorderingen, in de dagstelling vermeld :

Overwegende dat verweerders in hun besluiten van 15 januari 1957 hun vraag sub I vermeld, verzaken;

Overwegende dat de vorige vragen feitelijk tegenzeggingen uitmaken van verweerders tegen het ontwerp van de akte vereffening en verdeling opgemaakt door notaris Debyser te Ardoois;

Overwegende dat eisers zich met verweerders akkoord verklaarden om de geschillen betreffende de vereffening en verdeling rechtstreeks voor deze rechtbank te brengen; dat partijen meerderjarig en behoorlijk tegenwoordig zijn; dat zij dienvolgens kunnen overeenkomen hun geschillen rechtstreeks voor de rechtbank te brengen zonder tussenkomst van de rechter-commissaris (De Page, IX, n° 1044/h, Rép. Prat. D.B., V° Successions n° 1479/m);

Overwegende dat eisers voorhouden, dat de vordering sub. 2 vermeld, zonder voorwerp is; daar zij reeds kennis kregen van de wens van eerste verweerster, gebruik te maken van het recht, haar toegekend door het tussenvonnis en dat de vordering sub. 3 vermeld, onontvankelijk of minstens ongegrond is, daar zij « reeds het voorwerp uitgemaakt heeft van het vonnis van 8 maart 1955 »;

Overwegende dat hieruit blijkt, dat eisers de inhoud van het tussenvonnis en de omvang der overname niet betwisten; dat evenwel, gezien eerste verweerster zich alleen na kennisneming van de schattingsprijs, over het gebruik dat zij van haar recht van overname zou maken kon uitspreken, de vraag sub. 2 vermeld, gegrond voorkomt; dat verder, voor wat de vordering sub. 3 vermeld, betreft, in aanmerking dient genomen, dat het ontwerp van vereffening en verdeling, in strijd met het tussenvonnis het weiland van 36 a 8 ca buiten de door eerste verweerster over te nemen goederen laat zodat deze vordering die ingesteld blijkt om dit ontwerp te kunnen doen wijzigen, gegrond voorkomt;

Overwegende dat, voor wat de vordering sub. 4 vermeld betreft, eerste verweerster de overname nog niet gedaan heeft; dat immers het vonnis dat het recht tot overname van een deelgenoot erkent, noch een verdelende nocheen aanwijzende werking heeft (De Zegher, Kl. nalatenschappen, n° 242-247) dat eerste verweerster de overname eerst zal doen, wanneer de akte van overname verleden wordt; dat evenwel, gezien alles erop wijst dat eerste verweerster werkelijk voornemens is de overname te doen, terwijl eisers hun onverdeelde rechten in het weiland aan de gebroeders Ide verkochten, er een ernstige bedreiging bestaat, dat de rechten van eerste verweerster zouden miskend worden; dat de vordering aldus thans gedeeltelijk ontvankelijk is;

Overwegende dat eerste verweerster artikel 883 B.W.B. inroept om de ontbinding van de verkoop te horen uitspreken; dat thans reeds voor recht kan worden gezegd dat, in geval zij de overname doet, artikel 883 B.W.B. zijn volledige uitwerking zal hebben over al de goederen die het voorwerp der overname uitmaken, zodat bewuste verkoop haar niet tegenstelbaar zal zijn;

Betreffende de eis in tussenkomst :

Overwegende dat verweerders in tussenkomst voorhouden dat het tussenvonnis hetwelk kracht van gewijde heeft tussen de partijen Desmet hun niet tegenstelbaar is ingevolge artikel 1351 B.W.B. en dat onderhavig vonnis alleen de bekrachtiging uitmaakt van een ganse rechtspleging waaraan zij vreemd gebleven zijn; dat zij besluiten tot de niet-ontvankelijkheid van de oproeping in tussenkomst;

Overwegende dat de daging in gedwongen tussenkomst en in gemeenverklaring van een vonnis moet gedaan worden op een ogenblik waarop de gedaagde zich nog op een nuttige wijze kan verdedigen; dat gedaagde in tussenkomst niet kan gedwongen worden, de gevolgen te ondergaan van een rechtspleging die de daging in tussenkomst voorafgaat en die definitief beslecht werd (Braas, II, n° 1101 en 1102);

Overwegende dat in het tussenvonnis reeds voor recht werd gezegd, dat eerste verweerster al de onroerende goederen noch overnemen met inbegrip van het kwestige weiland waarvan de gebroeders Ide de onverdeelde rechten van eisers hadden gekocht; dat, gezien eerste verweerster eerst na dit tussenvonnis de gebroeders Ide in tussenkomst daagde, deze daging laat-tijdig is en de vordering in tussenkomst niet ontvankelijk;

Om deze redenen :

De rechtbank : Geeft akte aan eerste verweerster Anna Maria Adriana Desmet dat zij wenst gebruik te maken van het recht, haar door het tussenvonniss van 8 maart 1955 toegekend;

Zegt voor recht dat zij gerechtigd is, bij toepassing van de wet van 16 mei 1900 de roerende en onroerende goederen vermeld in de deskundige verslagen van 19 september 1955 en 30 september 1955 over te nemen tegen de prijs door de deskundigen vastgesteld hetzij : 435.000 frank voor de onroerende goederen en 21.785 frank voor de roerende goederen;

Zegt voor recht dat in geval eerste verweerster de overname doet, de verkoop van de onverdeelde gerechtigdheden van eisers over het weiland, groot 36 a. 8 ca. aan eerste verweerster niet tegenstelbaar zal zijn;

Verklaart de eis tegen verweerders in tussenkomst, ingeleid bij exploit van 4 mei 1956, niet ontvankelijk en stelt verweerders in tussenkomst buiten zaak.

VREDEGERECHT TE ANTWERPEN

4e Kanton. — 3 juni 1959.

Rechter : M. Struyf.

Advocaten : Mrs. J. Van den Heuvel, Verschueren en Goemans.

1. Subrogatierecht van de Regie van Telegraaf en Telefoon ter zake van uitbetaalde bezoldigingen aan haar personeel.

2. Aansprakelijkheid krachtens de artikelen 1384 en 1386 B.W. — Vereisten. — Aansprakelijkheid van de aannemer voor ongevallen bij het oprichten van een gebouw.

1. De Regie van Telegraaf en Telefoon is krachtens het bijzonder statuut van haar personeel gesubrogeerd in de rechten van haar werknemer-slachtoffer tegen de verantwoordelijke derde.

2. Voor de toepasselijkheid van de artikelen 1384 en 1386 B.W. is vereist, dat men eigenaar is van het gebouw of dit in zijn bezit of onder zijn leiding heeft, op het ogenblik, dat het ongeval zich voor doet.

Het loskomen van een onbelangrijk gedeelte van een gebouw, zoals een plank, een dakpan, enz. is geen instorting in de door art. 1386 B.W. bedoelde zin.

De aannemer is aansprakelijk voor de gebreken van de gebruikte materialen en voor de gebrekkige uitvoering; hij staat in voor de algemene organisatie en het onderhoud van de werf.

Hij komt aan zijn verbintenissen te kort en begaat een fout, wanneer hij op de werf of het in opbouw zijnde gebouw voorwerpen duldt, die gevaar kunnen opleveren.

R.T.T. t/ De Polder en Cools.

Aangezien aanlegster van verweerders solidair, in solidum, minstens de ene bij gebreke aan de andere betaling vordert van 7644 fr. met de vergoedende intresten sinds 14 april 1958, de gerechtelijke intresten en de kosten, stellende dat zij dit bedrag heeft voorgeschoten aan haar arbeider Fontaine Alphonsus uit

hoofde van schade toegebracht aan deze laatste bij een ongeval welk aan de schuld van verweerders of hun aangestelden zou zijn te wijten, zijnde aanlegster voor het door haar betaalde bedrag getreden in de rechten van haar werknemer-voormeld;

Aangezien de ontvankelijkheid van de vordering door verweerders betwist is op grond dat aanlegster als openbaar bestuur gehouden is krachtens de wetten van 19 juli 1930 en 13 oktober 1930 en meer bepaald krachtens het statuut van haar personeelsleden, in geval van ziekte of ongeval in te staan voor het loonverlies en de geneeskundige kosten voortvloeiende uit een door een derde veroorzaakt ongeval zodat zij geen verhaal heeft tegen deze laatste die niets anders dan de gelegenheid geschapen heeft waarin de bepalingen van gezegd statuut toepassing moeten vinden;

Aangezien dit middel ongegrond is;

Aangezien immers zo artikel 15 van het speciaal statuut van het personeel van de Regie van Telegraaf en Telefoon tot stand gebracht door de wet van 19 juli 1930 aan gezegd personeel de activiteitenbezoldiging behoudt wanneer de afwezigheid van de agent te wijten is aan een in dienst opgelopen kwetsuur, arbeidsongeval of beroepsziekte artikel 96 van zelfde statuut uitdrukkelijk voorziet dat wanneer het ongeval dat voor deze afwezigheid aansprakelijk is, aan de verantwoordelijkheid van een derde geheel of ten dele te wijten is, de zogenaamde activiteitenbezoldiging en geneeskundige onkosten aan de agent slechts gestort worden als voorschot dat van deze derde kan teruggevorderd worden en de bepalingen geschieden met subrogatie van aanlegster in de rechten van de agent tegen de schadeverwekker;

Aangezien reeds herhaaldelijk beslist werd door de rechtsleer en door de rechtspraak door Ons aanvaard dat : « de openstelling van de mogelijkheid om de zonder werkprestaties uitgekeerde bezoldiging en de hierbovenbedoelde geneeskundige onkosten, op de aansprakelijke derde te verhalen geen wetsontduiking is, dat de Regie van Telegraaf en Telefoon buiten het statuut van de staatsambtenaren staat en derhalve haar statuten in een gunstigere zin mocht maken en de betaling van het volle loon in geval van arbeidsongeschiktheid afhankelijk stellen van een subrogatie in de rechten van het slachtoffer tegen een eventuele aansprakelijke derde ». (Rechtbank Antwerpen 26-1-1955 R.W. 1957, Kol. 1559, id. 7-12-1954 R.W. Kol. 1609, enz.);

Aangezien wat de gegrondheid van de vordering betreft door de daarvan in afschrift door aanlegster overgelegde strafbundel voldoende is komen vast te staan dat op 14 april 1958 omstreeks 10.45 uur de genaamde Fontaine Alphonsus werkzaam was voor aanlegster aan graafwerken vóór het in aanbouw zijnde appartementenhuus gelegen aan de Italiëlei n° 14 alhier, toen hij aan het hoofd getroffen werd door een plank overtrokken met plastic, voortkomende van een houten raampje dat vermoedelijk door een der in de bouw werkzame arbeiders geplaatst geworden was om als tochtscherm te dienen en dat toevallig en waarschijnlijk door de hevige wind die op die dag waaide losgeraakt en uitgevallen is;

Aangezien aanlegster voorhoudt dat eerste verweerster als eigenares van het huis Italiëlei 14, alhier, op grond van artikel 1384 en 1386 B.W. voor de door dit ongeval veroorzaakte schade aansprakelijk is;

Aangezien voor de toepassing van deze wetsbepalingen vereist is dat men eigenaar is van het gebouw (art. 1386 B.W.) of hetzelfde in zijn onmiddellijk

bezit of onder zijn leiding heeft op het ogenblik dat het ongeval zich heeft voorgedaan;

Aangezien bovendien voor de toepassing van artikel 1386 B.W. nog vereist is dat de schade aan instorting van het gebouw of van een niet onbelangrijk gedeelte hiervan te wijten is;

Aangezien in het onderhavig geval niet betwist is dat het gebouw in opbouw was zodat eerste verweerster die er nog geen eigenaar van was en geen toezicht over uitoefende niet verantwoordelijk is voor de gevolgen van instorting (artikel 1386 B.W.) of van welk ander ongeval dat aan het gebouw of gedeelte hiervan te wijten zou zijn (artikel 1384 1° B.W.) (Kluyskens I 404);

Aangezien bovendien over het algemeen aangenomen wordt dat het loskomen van een onbelangrijk gedeelte van een bouw gelijk een plank, het afwaaien van een dakpan enz. geen «instorting» in de zin van artikel 1386 B.W. heet (De Page II 997);

Aangezien daaruit volgt dat de vordering tegen eerste verweerster ongegrond is;

Aangezien voorts aanlegster haar vordering tegen tweede verweerder steunt op het feit dat deze als algemene aannemer voor het optrekken van het gebouw instond en gedurende de werken hetzelfde onder zijn toezicht had; zodat hij alle maatregelen moest treffen om elk ongeval te vermijden, vervolgens op het feit dat hij voor de gevolgen van de fouten van zijn werklieden instaat;

Aangezien tweede verweerder daartegenover doet gelden dat hij alleen instaat voor onvoorzichtigheid gepleegd door hem zelf of door hen die in zijn dienst waren op het ogenblik van het ongeval, dat hij elke dusdanige onvoorzichtigheid volstrekt ontkent, dat overigens blijkens artikel 80 van het tussen verweerders aangenomen lastenkohier, eerste verweerster zich het recht voorbehouden heeft een aantal werken gelijk lood- en gaswerken, waterleidingen toestellen verwarming en warm watertoestellen, brandleidingen, elektriciteit, parlophones, deuopeners, bellen, telefoon, drijfkracht aan afzonderlijke aanbesteders toe te vertrouwen zodat uit niets blijkt dat indien enige onvoorzichtigheid of fout begaan werd, deze aan hem zelf of aan zijn personeelsleden dan wel aan die afzonderlijke aanbesteders of aan hun aangestelden kan verweten worden;

Aangezien ten deze vaststaat dat verweerster de algemene aanneming van het te bouwen appartementsgebouw aan tweede verweerder toevertrouwd heeft;

Aangezien deze laatste niet beweert dat deze werken op datum van het ongeval door verweerster in ontvangst genomen waren, dat verweerder derhalve moet geacht worden er uitsluitend toezicht over uit te oefenen;

Aangezien artikel 9 van het lastenkohier uitdrukkelijk bepaalt dat tweede verweerder verantwoordelijk is niet alleen voor zijn personeel, werklieden onderaannemers en werklieden van zijn onderaannemers maar nog voor alle ongevallen aan derden;

Aangezien het vast recht is dat de hoofdaannemer verantwoordelijk is voor de gebreken van de gebezigde materialen en voor de gebrekkige bouwuitvoering welke moet geschieden volgens de plans en bestekken en in acht genomen de regels van de kunst en de plaatselijke gebruiken; dat hij voor de algemene organisatie en onderhoud van de werf met een woord voor de politie zo van de werf als van het werkvolk instaat (Delvaux n° 651);

Aangezien de algemene aannemer aan zijn verplichtingen

te kort schiet en een fout begaat wanneer hij op de werf of in het in opbouw zijnde gebouw het bestaan van voorwerpen duldt die gevaar kunnen opleveren (Rechtbank van Antwerpen 2 bis Kamer 29-5-1959 in zake Wouters t/ De Longen, N.V. Sarma en N.V. Van Riel en Van den Bergh);

Aangezien het bestaan van een met plastic overtrokken raam in een der vensteropeningen van het in opbouw zijnde appartementenhuis dat op dusdanige gebrekkige wijze geplaatst was dat het door de wind kon loskomen en uitvallen klaarblijkelijk aanleiding tot ongevallen kon geven en derhalve gevaarlijk moet heten en tweede verweerder als hoofdaannemer ofwel dit raam had moeten doen verwijderen ofwel hetzelfde op zulkdanige wijze laten vastmaken dat het weerstand aan normale weersomstandigheden zou kunnen bieden;

Aangezien tweede verweerder zulks niet gedaan heeft en uit zijn verklaringen d.d. 3 mei 1958 aan de heer veldwachter der gemeente Hoevenen zelfs moet afgeleid worden dat hij een totaal verkeerd begrip heeft van zijn beroepsverplichtingen van toezicht en politie van de werf en van het werkvolk daar hij zich vergenoegt in het algemeen te verklaren dat hij sedert bijna drie maanden persoonlijk geen werken meer uit te voeren had en geen werklieden noch materialen meer gebezigd had in het gebouw voornoemd, voorts dat het afdekken van de vensteropeningen het werk was van de plafoneurs die dit doen om technische redenen waarvoor hij zich niet verantwoordelijk achtte; dat geen van beide feiten hem uit zijn algemene verplichtingen van toezicht en politie op de werken kunnen ontheffen;

Aangezien overigens op grond van deze verklaringen en daargelaten de vraag of hij aan zijn beroepsverplichtingen te kort kwam; tweede verweerder alleszins voor aansprakelijk zou moeten gehouden worden voor het feit gepleegd door zijn onderaannemer plafoneerder en/of de werklieden van deze laatste vermits deze niet onder de afzonderlijke aanbesteders bedoeld in artikel 80 van het lastenkohier, ressorteerden;

Aangezien daaruit volgt dat tweede verweerder instaat voor de gevolgen van zijn fout en met een voor de gevorderde schadevergoeding waarvan het bedrag door hem niet betwist is;

Om deze redenen :

Wij, Vrederechter voornoemd, recht doende op tegenspraak;

Verklaren aanlegster ontvankelijk in haar vordering;

Verklaren die vordering ongegrond in zoverre zij tegen eerste verweerster en gegrond in zoverre zij tegen tweede verweerder ingesteld werd;

Verwijzen derhalve tweede verweerder om aan aanlegster te betalen 7.644 fr. met de vergoedende interesten sinds 14 april 1958 tot 24 februari 1959; dag der dagvaarding, en vanaf deze laatste datum de gerechtelijke intresten.

Veroordelen tweede verweerder tot de kosten van het geding.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

Bezoek aan de Esso Raffinaderij op 17 november 1959

Op 17 november 1959 was de Vlaamse Conferentie te gast bij de ESSO Raffinaderij in het Antwerpse havengebied. Indien het aantal confraters dat aan deze manifestatie deelnam eerder beperkt was, dan was het onthaal dat hun vanwege de directie van de raffinaderij te beurt viel er niet minder hartelijk om.

Het bezoek ving aan met een uiteenzetting gegeven in de conferentiezaal van de onderneming, tijdens dewelke aan de confraters nadere uitleg verschaft werd over het belang van de bezochte instelling, alsmede over de door deze onderneming toegepaste productiemethodes. Deze op een zeer bevattelijke manier gegeven uiteenzetting werd gevolgd door het afrollen van een korte film waarin op aanschouwelijke wijze de raffinage procédés van de aardolie werden voorgesteld.

Nadat in de eetzaal van de onderneming aan het gezelschap een vieruurtje werd aangeboden, werd per autobus een rondrit gemaakt langsheen de uitgebreide installaties, waarbij het gezelschap in de gelegenheid werd gesteld om dichtbij de werking van deze instelling te volgen. Tijdens dit geleid bezoek werd aan de confraters andermaal op een zeer bevattelijke wijze een zeer gedetailleerde technische uitleg verschaft betreffende het productieproces en de verschillende raffinagestadia.

Het uur was reeds vergevorderd toen de deelnemers aan het bezoek, uiterst voldaan over de gulle ontvangst en de verrijking hunner technische kennis, terug huiswaarts reden.

OVERZICHT DER BELGISCHE WETGEVING

(1 november - 30 november 1959)

I. Staats- en Administratief Recht

1. *Ministerie van Landsverdediging.* — Het K.B. van 27 oktober 1959 (S. 5 november 1959, 7907) wijzigd het K.B. van 9 september 1953 betreffende de toelage verleend aan de leden van het onderwijzend personeel van de Koninklijke Militaire School en van de Krijgsschool.

2. *Landbouw.* — Het M.B. van 30 oktober 1959 (S. 6 november 1959, 7922) stelt het bedrag der premien toegekend aan de instellingen die uit Belgische melk sommige melkderivaten voortbrengen vast.

3. *Openbare Werken.* — Het K.B. van 22 oktober 1959 (S. 7 november 1959, 7940) wijzigd het regentsbesluit van 2 juni 1959 betreffende de staatstussenkomenst inzake toelage voor het uitvoeren van werken door de provincie, gemeenten, verenigingen van gemeenten, commissie van openbare onderstand, kerkfabrieken en verenigingen van polders en wateringen.

4. *Openbare Werken.* — Het K.B. van 25 juni 1959 (S. 9 november 1959, 7976) wijzigd dat van 14 maart 1955 houdende oprichting en samenstelling van de herzienings- en centrale coördinatiecommissies voorzien bij de wet van 24 december 1953.

5. *Hoge raad voor sportverdiensten.* — Bij K.B. van 19 oktober 1959 (S. 11 november 1959, 8013) wordt bij het Ministerie van Volksgezondheid en het Gezin een hoge raad voor sportverdiensten ingesteld.

6. *Financiën - Lening door de N.M.B.S.* — Bij K.B. van 9 november 1959 (S. 14 november 1959, 8054) wordt de N.M.B.S. gemachtigd een 5 % lening met 10 jaar looptijd, nominaal groot 2 milliard, uit te geven.

7. *Ministerie van Landbouw.* — Het K.B. van 13 november 1959 (S. 14 november 1959) wijzigd het K.B. van 30 juni 1933 tot bepaling der voorwaarden gesteld voor het erkennen der inrichtingen voor landbouwonderwijs.

8. *Landbouw - Bestrijding van rundertuberculose.* — Het K.B. van 13 november 1959 (S. 14 november 1959, 8057) stelt bijzondere maatregelen vast ter bestrijding van de rundertuberculose in het testgebied Hageland-Zuiderkempen.

9. *Landbouw - Berenkeuring.* — Het K.B. van 13 november 1959 (S. 14 november 1959, 8058) schrijft maatregelen voor betreffende de verbetering van het varkensras.

10. *Ministerie van Arbeid.* — Het K.B. van 6 november 1959 (S. 17-18 november 1959, 8127) wijzigd dit van 5 januari 1957 waarbij de benaming, de bevoegdheid en de samenstelling van de paritaire comités, opgericht in uitvoering van het wetsbesluit van 9 juni 1945 tot vaststelling van het statuut der paritaire comités bepaald worden.

11. *Haven van Oostende - Heffing van rechten.* — Het K.B. van 22 oktober 1959 (S. 17-18 november 1959, 8128) stelt de rechten te heffen in de tijhaven van Oostende en haar aanhorigheden vast.

12. *Ministerie van Landsverdediging.* — Het K.B. van 12 november 1959 (S. 18 november 1959, 8132) wijzigd het regentsbesluit van 10 juli 1950 houdende het statuut van het gekampeerd personeel in Afrika.

13. *Economische zaken.* — Bij K.B. van 13 november 1959 (S. 18 november 1959, 8134) wordt het K.B. van 4 augustus 1959 tot regeling van de aanwending van steenstortschilfers met het oog op de regularisatie van het verbruik van de kolenproducten, aangevuld.

14. *Internationale overeenkomst.* — De wet van 24 augustus 1959 (S. 19 november 1959, 8146) keurt het statuut goed van de Europese Commissie voor de bestrijding van mond- en klauwzeer en van de bijlagen opgemaakt op 11 december 1953 te Rome.

15. *Ministerie van Landsverdediging.* — Het K.B. van 18 november 1959 (S. 20 november 1959, 8175) stelt de lichaamsgebreken en ziekten die vrijstelling of voorlopige afkeuring van de dienstplichtigen tot gevolg hebben, vast.

16. *Ministerie van Verkeerswezen.* — Bij M.B. van 4 juni 1959 (S. 21 november 1959, 8225) wordt een

paritaire taalcommissie bij het Ministerie van Verkeerswezen opgericht.

17. *Economische zaken.* — Het K.B. van 29 september 1959 (S. 23 november 1959, 8242) wijzigt het K.B. van 5 oktober 1955 genomen bij toepassing van de wet van 12 juli 1955 tot bevordering van de financiering van de investeringen in de steenkolenrijverheid.

18. *Ministerie van Openbaar Onderwijs.* — Het M.B. van 15 oktober 1959 (S. 25 november 1959, 8274) stelt de lijst der organismen voor wetenschappelijke onderzoek waarvan sprake in art. 16 van het K.B. van 15 april 1958 en in art. 10 van het K.B. van 15 mei 1958 vast.

19. *Overeenkomst tussen België en de Sovjet-Republiek.* — In het Staatsblad van 26 november 1959, 8286, verscheen de tekst van de overeenkomst tussen België en de Sovjet-Republiek in zake luchtvervoer en van de bijlagen gedagtekend 5 juni 1958 te Moskou.

20. *Ministerie van Landsverdediging.* — Het K.B. van 12 november 1959 (S. 26 november 1959, 8292) wijzigt het K.B. van 15 april 1840 houdende reglementering van de Militaire school.

21. *Instituut voor normalisatie.* — Het K.B. van 3 november 1959 (S. 26 november 1959, 8306) bekrachtigt de door het Belgisch Instituut voor normalisatie uitgewerkte normen.

22. *Financiën.* — Bij de wet van 23 november 1959 (S. 27 november 1959, 8430) wordt de Staat er toe gemachtigd een door Belgisch-Congo in de Verenigde Staten uitgegeven lening van 20 miljoen dollar te waarborgen en aan die lening alle belastingvrijstellingen te verbinden.

23. *Financiën.* — Het K.B. van 25 november 1959 (S. 27 november 1959, 8431) stelt de modaliteiten vast betreffende het verlenen van de staatswaarborgen en van belastingvrijstellingen aan een lening van 20 miljoen dollar aangegaan door Belgisch-Congo.

24. *Polders en wateringën. - Bijzondere Politie-reglementen.* — Het K.B. van 20 november 1959 (S. 27 november 1959, 8333) stelt de wijze van bekendmaking van de bijzondere politiereglementen van de polders en van de wateringën vast.

25. *Mijnen en graverijen.* — Het K.B. van 9 november 1959 (S. 27 november 1959, 8346) wijzigt het K.B. van 29 april 1948 betreffende de organen voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen in de mijnen, graverijen en ondergrondse groeven.

26. *Diensten van de eerste minister.* — Door het K.B. van 25 november 1959 (S. 28 november 1959) worden de bevoegdheden van de eerste minister en van de Minister Ondervoorzitter van de Kabinetsraad nader bepaald.

27. *Posttarieven.* — Het K.B. van 6 november 1959 (S. 28 november 1959, 8366) stelt bijzondere posttarieven vast.

28. *Verkeerswezen.* — Door het K.B. van 25 november 1959 (S. 28 november 1959, 8366) wordt de bevoegdheid van het bestuur van de binnenvaart naar het bestuur van het zeewezen overgedragen.

29. *Financiën.* — Bij K.B. van 28 november 1959 (S. 30 november 1959, 8401) wordt de Sabena gemachtigd in de Verenigde Staten een lening, nominaal groot 20 miljoen, uit te geven.

II. Handelsrecht

30. *Opslorping van vennootschappen en inbreng van bedrijfstakken.* — Het K.B. van 3 november 1959 (S. 12-13 november 1959, 8026) stelt de uitvoeringsmodaliteiten vast der wet van 15 juni 1959 tot bevordering van de opslorping of de fusie van vennootschappen en de inbreng van bedrijfstakken.

III. Rechterlijke inrichting

31. *Hof van Cassatie - Uitbreiding van rechtsmacht.* — Het K.B. van 3 november 1959 (S. 11 november 1959, 8010) stelt de uitvoering van de wet van 15 juni 1959 tot wijziging van de wet van 15 april 1924 waarbij de rechtsmacht van het Hof van Cassatie tot Belgisch-Congo wordt uitgebreid, vast.

IV. Arbeidsrecht en Maatschappelijk Hulpbetoon

32. *Arbeidsbescherming.* — Het K.B. van 21 oktober 1959 (S. 11 november 1959, 8012) wijzigt titel 1, hoofdstuk 2 A, van het algemeen reglement voor de arbeidsbescherming wat betreft de indeling van de installaties waar men afval van minerale olie door verbranding vernietigt.

33. *Ziekte- en Invaliditeitsverzekering.* — Het K.B. van 5 november 1959 (S. 27 november 1959, 8337) wijzigt het organiek K.B. van 22 september 1955 van de ziekte en invaliditeitsverzekering.

V. Fiscaal Recht

34. *Inkomstenbelastingen - Aanslag in de bedrijfsbelastingen van buitenlandse firma's.* — Het K.B. van 14 oktober 1959 (S. 3-4 november 1959, 7882) wijzigt wat betreft het minimum der winsten waarvoor de in België werkzame vreemde firma's in de bedrijfsbelastingen worden aangeslagen, het K.B. van 22 september 1937 tot uitvoering van de gecoördineerde wetten betreffende de inkomstenbelastingen.

35. *Met het zegel gelijkgestelde taksen.* — Het K.B. van 31 oktober 1959 (S. 3-4 november 1959, 7883) wijzigt de algemene verordening op de met het zegel gelijkgestelde taksen.

36. *Accijnzen.* — Het K.B. van 26 november 1959 (S. 30 november 1959, 8394) stelt het accijnzenregime van minerale olie vast.

37. *Accijnzen.* — Het K.B. van 26 november 1959 (S. 30 november 1959, 8398) stelt het accijnzenregime van benzol en soortgelijke producten vast.

38. *Met het zegel gelijkgestelde taksen.* — Het K.B. van 26 november 1959 (S. 30 november 1959, 8400) wijzigt de algemene verordening op de met het zegel gelijkgestelde taksen.

H. Boonen

Abonneert U op Rechtskundig Weekblad

MEDEDELINGEN

De toepassing van de taalwet in gerechtszaken

Eentalige advocaten verdwijnen uit de Openbare Diensten

De volgende parlementaire vraag werd aan de minister van Sociale Voorzorg gesteld:

« In een schrijven van 22 december 1958 heeft het Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel U moeten wijzen op de onbevredigende taaltoestand in de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid, en meer in het bijzonder op het feit dat rechtsgedingen die deze instelling in het Nederlands aanhangig moet maken, aan Nederlandsonkundige advocaten toevertrouwd werden.

» Ik zou de Minister dank weten mij te berichten welke maatregel het bestuurscomité van de R.M.Z. heeft genomen om die toestand recht te zetten. »

Uit het antwoord blijkt dat het bestuurscomité van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid op heterdaad betrapt werd en zich gedwongen zag zijn systematische politiek van achteruitstelling van Vlaamse advocaten in het arrondissement Brussel prijs te geven:

« Ik heb de eer U mede te delen dat ik de brief van het Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel aan het bestuurscomité van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid overgemaakt heb ten einde de aangeklaagde wantoestanden grondig te onderzoeken.

» In verband met de taalkennis van de raadslieden van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid doen zich moeilijkheden uitsluitend vóór de tweetalige rechtsmachten van het arrondissement Brussel, en in het bijzonder vóór de tweetalige vrederechten voor.

» In het gerechtelijk arrondissement Brussel doet de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid beroep op 30 advocaten, waarvan 24 houder zijn van een Frans diploma van doctor in de rechten, terwijl 6 advocaten houder zijn van een Nederlandstalig diploma. Deze verhouding stemt overeen met het aantal en de belangrijkheid der gedingen welke respectievelijk in het Frans en in het Nederlands moeten ingeleid worden.

» Na onderzoek van de door het Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel aangeklaagde feiten, heeft het bestuurscomité van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid volgende maatregelen genomen voor het gerechtelijk arrondissement Brussel:

» 1) De huidige raadslieden van de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid die houder zijn van een Nederlandstalig diploma van doctor in de rechten ontvangen alle nieuwe zaken welke in het Nederlands moeten ingeleid worden en worden belast met de uitvoeringen krachtens Nederlandstalige vonnissen;

» 2) Bij de vervanging van raadslieden zal van de nieuwe raadslieden voortaan vereist worden dat zij

het bewijs leveren van een voldoende kennis van de tweede taal.

» Deze kennis moet blijken uit maatstaven van officiële aard, zoals een door de Minister van Justitie afgeleverd getuigschrift van grondige of voldoende kennis van de tweede landstaal een in de tweede landstaal bekomen aanvullend universiteitsdiploma, een attest van de Stafhouder der Orde betreffende het vervullen van de stageverplichtingen in de tweede taal of een in de tweede taal bekomen getuigschrift van middelbare studies. »

Talrijke advocaten hebben reeds hun sympathie voor het Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel laten blijken. Hun steun moedigt het Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel aan om de departementen en parastatalen, waar Vlaamse advocaten achteruit gesteld worden, eveneens aan de beurt te laten komen.

TIJDSCHRIFTEN

Omnilegie, jrg. 1959 - n° 11 :

Wetgeving.

Advocatenblad, jrg. 1959 - n° 10 :

C. H. Telders, Het waarden van bouwgrond bij onteigening. — W. J. Slagter, De faillissementsaanvraag. — A. F. De Savornin Lohman, De efficiency in de advocatuur. — J. Th. Vermeulen, Een merkwaardige opvatting in de Nederlandse balie. — W. Van der Meij, Het Hof van Justitie der Europese gemeenschappen. — J. Th. Vermeulen, Nog eens « de fluwelen kraag ».

Journal des Tribunaux d'Outre-Mer, jrg. 1959 - n° 114 :

M. Raë, L'autorité du gouverneur général sur les officiers du ministère public.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie, jrg. 1959 - n° 3 :

C. J. Vanhoudt, Le droit de perquisition et les atteintes à l'inviolabilité du domicile. — A. Piontkovsky, La Réforme de la Législation pénale en U.R.S.S.

Recueil Dalloz, jrg. 1959 - n° 43 :

A. Choteau, A propos du refus à l'acquéreur de l'action en résiliation du bail pour manquements antérieurs du preneur.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"